

ÖREBRO UNIVERSITET

Institutionen för samhällsvetenskap

Statskunskap C, 41-60 poäng

Delkurs 3: Självständigt arbete, 10 poäng

2005-01-17

Klimatfrågan i dagspressen

En analys av den bild svenska dagstidningar förmedlar genom sina ledarartiklar när det gäller klimatförändringarna

Författare: Camilla Östlund

Handledare: Mats Lindberg

ABSTRACT

Climate Change in the Daily Press

An Analysis of the Representation Swedish Daily Papers Convey Through Their Editorials About the Climate Change

The purpose of this essay is partly to present how Swedish daily papers describe the climate change through their editorials and partly to examine if their political affiliation affects their point of view about the climate change. The search included editorials from 6 daily papers (Aftonbladet, Dagens Nyheter, Expressen, Göteborgstidningen, Nerikes Allehanda and Svenska Dagbladet) from the year 1997 to the year 2003. Three discourses and the order between them, found by a former analysis (Adger and others, 2001) of the international politics of climate change, are used as types of ideal in a form of an analysis of idea.

The analysis reveals that the Swedish daily papers don't give the problem any major attention. Only a total of 65 editorials about the climate change could be found even though the papers produce several thousands during the period. Most attention occurs at the years 2000 and 2001, both are years of conflicts and demands on taking up a stand in important questions. Further the analysis shows that the representation of climate change in the editorials is being in accordance with the three discourses, and it also reproduces the order between them. The majority of the daily papers, 3 papers, are dominated by the managerial discourse, the challenger, the profligacy discourse, dominate 2 papers and the denial discourse dominates only 1 paper.

When it comes to the political aspect the conservative paper is, as presumed, the one and only that is dominated by the denial discourse and the social democratic paper is dominated by the profligacy discourse, also as presumed. However, the liberal papers do not confirm the presumption of them all being dominated by the managerial discourse. Three of them are, but one is dominated by the profligacy discourse. The reason is presumably the difference between traditional liberalism and neoliberalism.

Keyword: climate change, discourse, daily press, editorial, Aftonbladet, Dagens Nyheter, Expressen, Göteborgstidningen, Nerikes Allehanda, Svenska Dagbladet, the managerial discourse, the profligacy discourse, the denial discourse.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

FÖRORD

INTRODUKTION	1
1.1 Inledning	1
1.2 Syfte	2
DET DISKURSANALYTISKA FÄLTET	2
2.1 Gemensamma premisser	2
2.2 Olika angreppssätt	4
2.3 Diskursiv makt	6
2.4 Uppsatsens angreppssätt	7
POLITIK	8
3.1 Klimatpolitikens historia	8
3.2 Two-level-game	9
3.3 Politiska ideologier och miljödimensionen	11
3.3.1 Konservatism	12
3.3.2 Liberalism	12
3.3.3 Socialism	12
MEDIA	13
4.1 Inledning	13
4.2 Medias roll och betydelse	13
4.3 Den svenska dagstidningsmarknaden	14
4.4 Läsaren	15
TIDIGARE FORSKNING	16
5.1 Medias tendenser och trender	16
5.1.1 Tendenser	16
5.1.2 Trender	17
5.2 Diskurser i internationell klimatpolitik	18
5.2.1 Styrandediskursen	18
5.2.2 Slöseridiskursen	19
5.2.3 Förnekelsediskursen	20
KLIMATPOLITIKENS DISKURSER OCH IDEOLOGIerna	20
6.1 Inledning	20
6.2 Styrandediskursen	20
6.3 Slöseridiskursen	21
6.4 Förnekelsediskursen	21

METOD OCH MATERIAL	22
7.1 Metod	22
7.2 Frågeställningar	23
7.3 Avgränsningar	23
7.4 Material	24
7.4.1 Motivering till val av material	24
7.4.2 Presentation av tidningarna	24
7.4.3 Urval	25
ANALYS	25
8.1 Kvantitativ förekomst	25
8.2 Svenska dagstidningars diskurser och diskursordning	27
8.2.1 Inledning	27
8.2.2 Resultat i tabellform	27
8.2.3 Aftonbladet	30
8.2.4 Dagens Nyheter	31
8.2.5 Expressen	33
8.2.6 Göteborgstidningen	35
8.2.7 Nerikes Allehanda	35
8.2.8 Svenska Dagbladet	36
8.2.9 Diskursordningen	38
8.3 Politisk aspekt	39
8.3.1 Resultat i tabellform	39
8.3.2 Den moderata tidningen	40
8.3.3 Den socialdemokratiska tidningen	40
8.3.4 De liberala tidningarna	40
8.4 Sammanfattning	41
AVSLUTNING	41
9.1 Diskussion	41
9.2 Inför framtiden	43
KÄLLFÖRTECKNING	
TABELL- OCH FIGURFÖRTECKNING	
Figur 1 Faircloughs tredimensionella modell	6
Tabell 1 Ledarartiklarnas kvantitativa förekomst	25
Tabell 2 Ledarartiklarnas diskurstillhörighet	27
Tabell 3 Diskursordningen	38
Tabell 4 Antal tidningar fördelat efter politisk tillhörighet samt dominerande diskurs	39

FÖRORD

Med detta förord vill jag tacka dem som på olika sätt har hjälpt mig i mitt uppsatsarbete. För även om det är ett självständigt arbete, där alla eventuella felaktigheter är mitt eget ansvar, har processen underlättats tack vare trevliga och hjälpsamma människor. Det gäller alltifrån bibliotekarier till personal på tidningarnas ledarredaktioner. Men vissa har hjälpt mer än andra. Ett stort tack är jag skyldig min handledare Mats Lindberg. Han har, med ett engagemang som värmer, bidragit med konstruktiv kritik och nya infallsvinklar. Men det är inte bara själva uppsatsarbetet som måste fungera för att man ska lyckas. Därför vill jag även rikta ett speciellt tack till Micke, för stöd och uppmuntran i både ord och handling!

INTRODUKTION

1.1 Inledning

Vädret är något vi använder som samtalsämne när andra tryter men problemet med klimatförändringarna är en het potatis som väcker känslor. En del oroar sig för kommande katastrofer, andra blir upprörda för att deras bilåkande är ifrågasatt och hotat. Till och med Hollywood har blandat sig i leken med filmen ”Day After Tomorrow”, ett försök att ruska liv i genren med katastroffilmer. Scenariot i filmen är orealistiskt på många sätt men verklighetens klimatförändringar kan bli katastrofala nog. Klimatfrågan räknas till en av de stora globala utmaningarna i vår tid.

Miljöproblemen har blivit allt mer diffusa och gränsöverskridande och klimatfrågan är ett typexempel. Det krävs experter för att upptäcka och förklara problemet samt internationellt samarbete för att förhindra det. En förutsättning för samarbete är att diskutera klimatförändringarna och när vi pratar om ett problem artikulerar vi en definition av problemet och därmed även vilka lösningar som vi ser som möjliga och inte. Vi konstruerar diskurser. Längre fram kommer begreppet diskurs förklaras mer ingående. Nu kan det räcka med ”att en diskurs är ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s 7). Det innebär makt att vara den som definierar ett problem eftersom det påverkar hur människor ser på problemet och vilka lösningar de kan acceptera. Därför kämpar olika positioner i en fråga för att just deras diskurs ska vara den som dominerar. Vilken diskurs som dominerar och hur utmanarna får utrymme i debatten är det som den s.k. diskursordningen visar. En mycket viktig arena i den politiska debatten är massmedia och eftersom ”Sverige är ett av de fem tidningstätaste länderna i världen” (Hadenius & Weibull, 2003, s 85) blir den svenska tidningsmarknaden intressant i sammanhanget. Vilken bild av klimatförändringarna förmedlar de svenska dagstidningarna? Behandlas det som en viktig fråga? Vad är orsaken till problemet?

Tidigare undersökningarna av den internationella miljöpolitiken och framförallt engelskspråkig media har funnit vissa tendenser och trender samt kartlagt tre olika diskurser och deras diskursordning. Min avsikt är att undersöka hur svenska dagstidningar ser på klimatförändringarna jämfört med de internationella diskurserna. Därmed kommer jag att ”foga en bricka till en mer generell bild av diskursordningen” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s 134). Brickan är den bild som svenska dagstidningar förmedlar beträffande klimatförändringarna och den mer generella bilden hämtas från de tidigare studierna.

Jag är också intresserad av den politiska aspekten. När människor ska ta ställning i klimatfrågan sker det med utgångspunkt ifrån deras tidigare värderingar m.m. Vilken politisk ideologi man är anhängare till och hur den förhåller sig till de olika diskurserna inom klimatpolitiken borde därmed påverka vilken diskurs man ansluter sig till anser jag. Tidningarna som är med i uppsatsens analys är alla oberoende men de har en politisk tillhörighet som i sin tur har sin ideologiska hemvist i en av tre olika politiska ideologier. Förutom att visa hur de svenska dagstidningarnas diskurser ser ut i klimatfrågan kommer jag att undersöka om de skiljer sig åt beroende på tidningarnas politiska tillhörighet.

1.2 Syfte

Den här uppsatsens syfte är att dels visa hur svenska dagstidningar förhåller sig i klimatdebatten. Ger tidningar uppmärksamhet till frågan? Vilka diskurser förmedlar tidningarna till sina läsare? Hur ser diskursordningen ut i svensk dagspress? Dels är syftet att se om tidningarnas politiska tillhörighet inverkar på deras ställningstagande i debatten.

Det är sammanlagt 65 ledarartiklar från 6 st. olika dagstidningar fr.o.m. år 1997 t.o.m. år 2003 som kommer att analyseras. En av tidningarna är moderat och en är socialdemokratisk medan de övriga fyra är liberala. Det är inte en diskursanalys jag kommer att genomföra utan mer en form av idéanalys men diskursanalytiska teorier är viktiga förutsättningar för uppsatsen.

En närmare presentation av syftets frågeställningar redovisas under 7.2 *Frågeställningar* men först kommer ett avsnitt om det diskursanalytiska fältet, där bl.a. begreppet diskurs förklaras, och sedan följer en bakgrundsorientering för att placera problemet i sin kontext.

DET DISKURSANALYTISKA FÄLTET

2.1 Gemensamma premisser

Det diskursanalytiska fältet består av flera olika angreppssätt med viktiga skillnader men även vissa gemensamma premisser som håller ihop fältet (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). De har alla en socialkonstruktionistisk utgångspunkt. Deras syn på språket härstammar från strukturalistisk och poststrukturalistisk språk teori medan deras uppfattning av individen är en vidareutveckling av strukturmarxismen. Lite senare i det här avsnittet följer en presentation av några angreppssätt med tyngdpunkt på deras definition av begreppen diskurs och diskursordning. Det ges inte en fullständig bild av dem

och de metoder de förespråkar eftersom den här uppsatsens analys inte är en diskursanalys med mål att kartlägga diskurser. Angreppssätten har utvecklats inom olika discipliner och har sina egna särdrag men den socialkonstruktionistiska grunden består av fyra nyckelpremisser.

Den första nyckelpremissen är en kritisk inställning till självklar kunskap (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Den kunskap vi har om världen ses inte som en objektiv sanning. Det är genom språket och våra kategoriseringar vi får tillträde till verkligheten. Det innebär att vår kunskap inte är en spegelbild av verkligheten utan en produkt av vårt sätt att kategorisera, en representation som vi har skapat med hjälp av språket. Det medför inte att verkligheten inte existerar men den får bara betydelse genom diskurs. Det kan exemplifieras med en sten som ligger ute på ett fält (Bergström & Boréus, 2000). Stenen finns i verkligheten men får mening till följd av vår kategorisering. Dess innebörd varierar beroende på socialt sammanhang. En stenåldersman ser en projektil, en bosättare en bit av den blivande torpgrunden och en del studenter ser ett arkeologiskt fynd. Det är våra olika tolkningar av stenen som utgör grunden för vår kunskap om den.

Den andra handlar om historisk och kulturell specificitet (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Vår kunskap om och syn på världen är alltid kulturellt och historiskt präglade. Våra identiteter och världsbilder är specifika och kontingenta, de kunde ha varit annorlunda och kan förändras med tiden. Diskursivt handlande bidrar till att konstruera den sociala världen, inberäknat bl.a. identiteter och sociala relationer, som därmed inte är bestämd av yttre förhållanden eller given på förhand. Bara för att all kunskap och alla sociala identiteter är kontingenta betyder det inte att allting flyter, att tvång och regelbundenhet i det sociala löses upp helt och hållet. För trots att de ständigt i princip är kontingenta är de i varje konkret situation alltid relativt låsta. I den konkreta situationen finns mycket begränsade ramar för vilka utsagor som accepteras som meningsfulla och vilka identiteter en individ kan anta.

Tredje nyckelpremissen tar upp sambandet mellan kunskap och sociala processer (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). I sociala processer skapas och upprätthålls vårt sätt att uppfatta världen. I vår sociala interaktion frambringas kunskap. Det är där vi bygger upp gemensamma sanningar samt kämpar om vad som ska uppfattas som rätt och fel.

Sista premissen är sambandet mellan kunskap och handling (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Inom en bestämd världsbild blir vissa handlingar relevanta och naturliga medan andra blir otänkbara. Således leder olika världsbilder till olika sociala handlingar och den diskursiva förståelsen får därmed sociala konsekvenser.

Det leder till att diskurs kan, som Göran Bergström och Kristina Boréus uttrycker det, ses som ”en uppsättning utsagor, talade eller skrivna i ett bestämt socialt sammanhang, liksom de mer eller mindre uttalade regler som styr vad som ’kan’ och ’inte kan’ sägas eller skrivas i sammanhanget” (Bergström & Boréus, 2000, s 17).

2.2 Olika angreppssätt

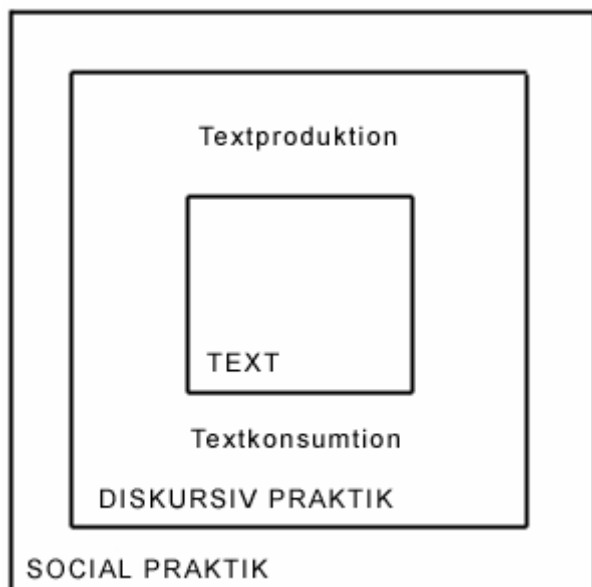
Den person som förknippas starkast med diskursanalys och som de flesta relaterar till på något sätt är Michel Foucault (Bergström & Boréus, 2000). Han menade att en diskurs kan ses som ett regelsystem. Inom systemet legitimeras vissa kunskaper men inte andra och vilka som har rätt att uttala sig med auktoritet pekas ut. Regelsystemen förändras och därmed har diskurserna ett dynamiskt inslag. Foucault har benägenhet att identifiera endast en kunskapsregim i varje historisk epok men det har ersatts av en mer konfliktfylld bild av efterföljande angreppssätt. Han ger inte mycket utrymme för aktörer utan talar istället om subjekspositioner. Aktören är en individ eller organisation som uppfattas som förnuftig och autonom men inom ramarna som skapas av diskursen blir dess handlingsutrymme begränsat. Subjekspositionen är det diskursivt skapade och bestämda utrymme för aktörens/subjektets handlingsmöjligheter. Diskursen visar alltså vad som kan sägas av vem och varifrån, från vilka olika positioner, något kan sägas.

Foucault framhöll det gemensamma inom en diskurs medan Ernesto Laclau och Chantal Mouffes diskursteori tar fasta på att sociala fenomen aldrig är totalt färdiga (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Betydelsen kan aldrig slutgiltigt fixeras. Det leder till en ständig social strid om definitioner och den stridens utfall får sociala konsekvenser. Laclau och Mouffe menar att diskursen strävar efter tillslutning runt en fixerad betydelse, d.v.s. den struktureras genom uteslutning av andra betydelsemöjligheter. Det lyckas aldrig helt eftersom de andra möjliga betydelserna hotar att destabilisera entydigheten. Varje konkret artikulation reproducerar eller ifrågasätter de gällande diskurserna genom att på ett bestämt sätt fixera betydelsen. Ingen diskurs kan etablera sig som den enda utan det förs hela tiden en kamp om vilken diskurs som ska dominera och vilken betydelse de enskilda tecknen i diskursen ska tillskrivas. Vidare menar Laclau och Mouffe att subjektet kan inta ett antal givna positioner, men också att subjektet är fragmenterat. Ett subjekt positioneras av flera olika diskurser. I affären är man ”kund”, på universitetet ”student” och i familjen kanske både ”dotter” och ”syster”. Det sker för det mesta omärkligt men när motstridiga diskurser samtidigt försöker positionera ett subjekt uppstår det problem. Olika positioner som ”feminist”, ”kristen” och ”arbetare” kan alla verka lockande för ett subjekt men ändå peka i helt olika riktningar när det är dags att rösta i ett

riksdagsval. Då är subjektet ”överdeterminerat”, dess olika positioner står i konflikt med varandra. I Laclau och Mouffes diskursteori är subjektet alltid överdeterminerat eftersom diskurserna hela tiden är kontingenta.

Diskurspsykologin tar den konkreta sociala interaktionen i beaktande och analyserar språkbruket i de sammanhang där det utvecklas (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Vissa sociala praktiker, tillämpningar, placeras utanför diskursen men fenomenen får bara mening inom det diskursiva. Här är subjekten inte endast diskursivt positionerande utan de använder också diskurser aktivt som resurser. När subjektspositioner hamnar i öppen konflikt med varandra kan en så kallad hybriddiskurs skapas där de olika diskurserna kopplas ihop. Exempelvis positionerna *konsument* och *miljöaktivist* kan stå i strid med varandra och därmed leda till hybriddiskursen *politisk konsument*. Det är en del av vad som kallas identitetspolitik där identiteter konstrueras av olika skiftande diskursiva resurser. Bara för att identiteter är ofullständiga och instabila innebär det inte att man varje gång börjar från noll när man talar. Den vid en viss tidpunkt uttryckta identiteten ska mer uppfattas som en avlagring av tidigare diskursiva praktiker. De anser även att människor behandlar varandra som agenter vilka kan dra fördel av sina handlingar och på grund därav har något som står på spel i handlingarna.

Den kritiska diskursanalysen som Norman Fairclough har utvecklat skiljer sig från tidigare nämnda angreppssätt genom att slå fast att diskurser både konstituerar och konstitueras (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Till skillnad från Laclau och Mouffe framhåller Fairclough att diskursen är bara en av flera aspekter av alla slags sociala praktiker. Den skillnaden är ett spår av en mer traditionell marxism och gör Faircloughs kritiska diskursanalys mindre poststrukturalistisk än Laclau och Mouffes diskursteori. Språk som diskurs är, enligt Fairclough, både en handling genom vilken människor kan påverka världen och en handling som är socialt och historiskt situerad samt står i ett dialektiskt förhållande till andra sociala aspekter. Språkanvändningen har tre dimensioner vilket han har visualiserat i sin modell (se figur 1 nedan). Den är tänkt att användas som en analytisk ram. När man ska se på en kommunikativ händelse ska man ta med alla tre delar. Textens egenskaper (text), de produktions- och konsumtionsprocesser som är förbundna med texten (diskursiv praktik) samt den bredare sociala praktik som händelsen är en del av (social praktik). Den sociala praktiken är olika samhällsstrukturer som ger ramar åt den diskursiva handlingen, ramar som kan påverkas av diskursiv praktik.

Figur 1 Faircloughs tredimensionella modell (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s 74).

Diskursordningen är en domän för potentiell kulturell hegemoni (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Där finns en social kamp och konflikt eftersom de dominerande grupperna kämpar om att hävda och bevara strukturerna. Den kritiska diskursanalysen strävar efter att klargöra relationen mellan den diskursiva praktiken och den bredare sociala praktiken. Bidrar den diskursiva praktiken till status quo genom att reproducera diskursordningen i den sociala praktiken eller skapas en social förändring genom transformation av diskursordningen? Konklusionerna innebär att forskningen blir politisk och kritisk.

2.3 Diskursiv makt

Diskurser handlar om makt vare sig man ser dem som bestämmande vem som får säga vad eller som kampen om meningsskapandet. Det är vanligt att dela upp maktbegreppet i tre dimensioner enligt sociologen Steven Lukes indelning (Bergström & Boréus, 2000). I den första dimensionen är makten synlig, ena sidan i en fråga får igenom sin vilja medan den andra sidan måste vika sig. Den andra dimensionen tar upp att maktutövning kan innebära att en fråga som är viktig för en grupp aldrig kommer upp på agendan, att den aldrig blir föremål för beslut. I den tredje dimensionen handlar det om att ha makt över tanken. ”Att kunna påverka människors önskningar i en viss riktning, så att de förmås agera på ett sätt som egentligen inte alls ligger i deras intresse” (Bergström & Boréus, 2000, s 13). Den sista dimensionen har vissa likheter med diskursiv makt då en bestämd världsbild leder till att människor upplever vissa sociala handlingar som relevanta och andra otänkbara. Det innebär alltså makt att vara den som definierar stenens mening. Inom diskursanalysens olika angreppssätt brukar dock inte makt knytas till ett subjekt utan uppfattas mer som en kraft.

Enligt Foucault leder diskursernas skapande till att människor kontrolleras (Bergström & Boréus, 2000). Det sker genom procedurer som kallas för utestängningsmekanismer, t.ex. när något blir förbjudet, definieras som rätt eller fel, tradition eller inte tradition. Foucault menar att makt inte utövas av eller mot ett subjekt utan utvecklas i relationen mellan människor och leder till begränsningar för en del, möjligheter för andra. Makt får en vid definition av Foucault då han menar att makt är diskursiv och finns i alla sociala relationer.

Synen på makt som både produktiv och begränsande återkommer både i Laclau och Mouffes diskursteori och i diskurspsykologin (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Makten ses som produktiv av Laclau och Mouffe eftersom den frambringat det sociala på ett bestämt sätt och makt kan inte tänkas bort. Men eftersom det sociala är kontingent finns inte bara en enda möjlig bestämd social ordning. En del av maktens verkningar är uteslutningen av andra ordningar. Objektivitet är, enligt Laclau och Mouffe, avlagrad makt där spåren av makt har utplånats. Där man har glömt bort att världen är konstruerad. Även diskurspsykologin tar avstånd från tanken att makt är något som människor besitter utan ser makt som något diffust och diskursivt organiserat. Vissa diskursers effekter är att en grupps intressen befrämjas på bekostnad av en annan grupp.

Fairclough menar att hegemoni inte bara är dominans utan en förhandlingsprocess som skapar en betydelsekonsensus. I och med att det finns konkurrerande diskurser som ifrågasätter de dominerande betydelseerna finns ett frö till motstånd. Hegemonin är därmed inte stabil utan ofullbordad och skiftande. Makt kommer alltså ifrån en förhandlingsprocess där människor har en viss möjlighet att utöva motstånd.

2.4 Uppsatsens angreppssätt

Trots att det inte är en diskursanalys som den här undersökningen kommer att genomföra är diskurs ett mycket centralt begrepp för uppsatsen. Syftet utgår ifrån att idén med diskurser är riktig och att studiet av dem är relevant. Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips (2000) påpekar att en diskursanalys måste ses som ett paket där metoden inte kan användas utan att de grundläggande filosofiska premisserna accepteras, men att det inte bara är tillåtet utan till och med viktigt att plocka ihop sitt eget paket vid en undersökning. De menar i första hand att kombinera de olika angreppssätten inom det diskursanalytiska fältet men också att ta in andra perspektiv. Det är en rekommendation jag vill anamma även om jag inte använder mig av en diskursanalys.

Personligen föredrar jag Faircloughs kritiska diskursanalys eftersom den anser att diskurser både konstituerar och konstitueras. Därför låter jag mig inspireras av hans tredimensionella modell och sätter de texter jag ska analysera i en kontext, ett sammanhang. Den bakgrundsorientering jag skissar upp följer inte modellen utan anpassas till uppsatsens syfte. Även diskurspsykologins förklaring till hur identiteter konstrueras anser jag är mycket intressant och något som jag kommer att återkomma till. Diskurserna som används i analysen hämtas från tidigare forskning och jag måste därmed acceptera deras definition av begreppet diskurs. De har en mycket bred definition av begreppet och menar att en diskurs är en gemensam innebörd av ett fenomen (Adger m.fl., 2001). De går sedan in på de fyra nyckelpremisserna men preciserar inte vilken diskursanalytisk teori de har följt. Deras syn på diskursordning liknar Faircloughs definition med olika konkurrerande diskurser. Vidare anser de att en diskurs kan kallas hegemonisk om den genomsyrar tänkandet och agerandet i institutionella arrangemang. En svagare form kan istället kallas dominerande diskurs. I avsnittet *7.1 Metod* beskrivs uppsatsens analys mer ingående men först följer den utlovade bakgrundsorienteringen.

POLITIK

3.1 Klimatpolitikens historia

Vetenskapsmän har länge vetat att den ökade koncentrationen av koldioxid i atmosfären kan orsaka klimatförändringar (Porter m.fl., 2000). Under åren 1985 och 1986 lyftes frågan upp på vetenskapliga konferenser och deltagarna var överens om att klimatförändringarna var en verklig möjlighet och att processen redan hade påbörjats. FN bildade år 1988 en klimatpanel, the Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), som fick i uppdrag att ta fram underlag till internationella förhandlingar. Deras första rapport kom 1990 och var en succé när det gällde att etablera en stark vetenskaplig konsensus. Den misslyckades dock att etablera konsensus runt de ekonomiska nyckelfrågorna. Den internationella debatten om vilka handlingar som skulle krävas för att lösa problemet väcktes under tiden av olika NGO:s (Non Governmental Organisations) och nationer som fungerade som pådrivare i frågan. De formella förhandlingarna om en klimatkonvention började officiellt i februari 1991 men hade föregåtts av ett diplomatiskt spel mellan pådrivande nationer och en vetokoalition. En ramkonvention utarbetades relativt snabbt och undertecknades på konferensen om hållbar utveckling i Rio 1992. Hela 154 nationer signerade konventionen men den ansågs svag, det var en kompromiss utan bindande åtagande.

Förhandlingarna fortsatte för att ta fram ett protokoll med tidtabell och bindande åtaganden (Porter m.fl., 2000). Inför mötet i Kyoto 1997 fanns konflikter, sista-minuten-uppgörelser och nya idéer om flexibla mekanismer¹ att ta ställning till. Trots allt undertecknades ett protokoll, Kyotoprotokollet, till slut. Det innebar att Industrieländerna åtog sig att minska sina utsläpp med 5,2% till 2008-2012 jämfört med 1990 års nivå. Klyftan mellan pådrivare och vetokoalitionen hade däremot ökat och man var tvungen att skjuta på frågan om hur protokollet skulle tolkas, hur åtagandena skulle uppnås i praktiken.

Arbetet med hur protokollet skulle tolkas påbörjades året därpå, 1998, i Buenos Aires (Naturvårdsverket, 2004). Avsikten var att en uppgörelse skulle nås i Haag år 2000 men parterna lyckades inte enas utan mötet sköts upp. På våren 2001 hoppar USA av Kyotoprotokollet efter att konflikten mellan dem och EU har förstärkts. Likväl nåddes på sommaren en överenskommelse i Bonn mellan återstoden av parterna vilket innebar räddningen av protokollet. Man fastställde bl.a. hur påföljdssystemet ska se ut och hur de flexibla mekanismerna och beräkningar av kolsänkor² ska hanteras. Senare under hösten samma år enades man om hur protokollet ska omsättas till juridiskt bindande text i och med Marrakechöverenskommelsen.

Under förhandlingarna har vissa nationer drivit frågan framåt medan andra har satt sig på tvären och krävt stora fördelar eller helt vägrat att delta. USA var ledare i vetokoalitionen tills de, som tidigare nämnt, slutligen hoppade av. Där ingick också Ryssland, Indien, Brasilien och Kina. EU har varit den mest pådrivande parten i förhandlingarna. Inom EU har medlemsnationerna intagit olika roller och det är de skandinaviska nationerna tillsammans med Tyskland och Nederländerna som har gått i täten genom processen. Här ska inte redovisas närmare hur de olika nationerna har agerat, istället följer en närmare granskning av vad skillnaderna i deras ställningstaganden beror på.

3.2 Two-level-game

En internationell förhandling sker inte i ett vakuum där nationerna utan egenintresse ser till vad som är det bästa för jordklotet och mänskligheten i stort. Istället ska man se på förhandlingen som ett "two-level-game" där det finns kopplingar mellan nationell och internationell nivå, åt båda håll (Underdal & Hanf, 2000). Ingen nation kan idag, om ens någonsin, agera utan samarbete med

¹ Tre olika sätt att antingen köpa en större kvot än tilldelad eller tillgodoräkna sig utsläppsminskningar som inte sker på hemmaplan.

² En skog eller våtmark är exempel på kolsänkor. De tar upp och binder kolet i sin växtlighet vilket gör att mängden kol i atmosfären minskar. När människan förändrar markanvändningen, genom att dika ut våtmarker för jordbruk och bostadsbebyggelse samt avverka skog för åkermark och material till hus, bränsle, papper m.m., minskar därmed mängden kolsänkor.

andra nationer och inget samarbete kan fortgå om man får ett rykte om sig att bryta sina löften. Det innebär att nationerna har ett tryck på sig att genomföra internationella åtaganden och därför måste ta hänsyn till detta även på nationell nivå. Nya lagar och regler ska införas, vissa gränsvärden har satts och måste uppfyllas o.s.v. Det kan i sin tur innebära kostnader som måste täckas samt behov av värderings- och strukturförändringar. Det är alltså den nationella nivån som måste ta konsekvenserna av internationella miljöförhandlingar.

Innan, under och efter förhandlingarna finns flera sätt som aktiviteter på den nationella nivån påverkar internationella miljöförhandlingar (Underdal & Hanf, 2000). Först när en fråga har fått tillräckligt framskjuten ställning både på den nationella och på den internationella nivån kommer politiska aktörer att lägga ned tid och möda på att få igenom en förhandling. Frågorna lyfts ofta fram av nationella forskare och miljörelser som väcker den allmänna opinionen och ställer krav på nationens politiker att agera. Som motvikt finns de som föredrar status quo, representanter för näringsliv o.d. vilka tjänar på att inte regleras. Olika inhemska intressestrukturer och hur den inhemska politiska processen, där olika åsikter kan komma till tals, ser ut och fungerar leder därmed till skillnader mellan nationernas ställningstaganden i frågan.

Även medan förhandlingarna pågår sker fortsatt påverkan av den inhemska debatten på de olika nationernas representanter (Underdal & Hanf, 2000). Det är trots allt på den nationella nivån representanterna blir valda och det är därifrån de får sina befogenheter. Dessutom måste politikerna ofta lita till information, vid beräkningar av kostnader och möjliga åtgärder, från de företag som kommer att drabbas.

När förhandlingarna är klara är det i huvudsak på den nationella nivån de ska implementeras (Underdal & Hanf, 2000). Påverkan sker då inte bara från internationell nivå till den nationella, som tidigare nämnt, utan även åt motsatt håll. Implementeringen sker i en redan existerande struktur, den administrativa organisationen och den nationella kulturen med värderingar och traditioner. Om den inhemska politiken inte kan få de ansvariga att bära kostnaderna, sin befolkning att anpassa sina värderingar och handlingar samt den administrativa organisationen att klara av eventuell tillståndsgivning, kontroll, uppföljning m.m. kan inte implementeringen anses lyckad. Detta är varje nations politiker medvetna om och tar hänsyn till vid förhandlingarna. En viktig del av den nationella kulturen när det gäller problemet med klimatförändringarna är energikulturen.

Nationernas beteende kan kopplas till deras förmodade kostnader för åtgärder och därmed indirekt till deras energikultur enligt Gareth Porter, Janet Welsh Brown och Pamela Chasek (2000). Tanken med resonemanget är att desto större

beroende av fossila bränslen, antingen för eget bruk eller för exportinkomster, desto större motsträvighet till förändring genom klimatkonventionen. Delar man upp nationerna efter deras energikultur framträder tre grupper. En grupp är de nationer som är relativt beroende av importerad energi och på grund av detta redan har lärt sig att minska användningen av fossila bränslen med bibehållen levnadsstandard. Sverige tillhör den här gruppen men också Japan, Tyskland och Frankrike med flera. Den andra gruppen är de som har haft stor tillgång till billig energi och därför har haft en kultur med mycket ineffektiv energianvändning, t.ex. USA, Indien och Ryssland. Tredje gruppen av nationer är de som i hög grad har varit beroende av inkomsten från export av fossila bränslen, bl.a. Storbritannien, Australien och Norge tillhör den gruppen.

Ragnar E Löfstedt (1997) påpekar dock att Sverige kan kategoriseras som en s.k. ”follower” trots att förutsättningarna i vår energikultur indikerar annat. Detta beror på beslutet att fasa ut kärnkraften och osäkerheten runt vilken eller vilka alternativa energikällor som ska ersätta kärnkraftsproduktionen. Därmed har energikulturen alltså fortfarande en avgörande betydelse men inte bara historiska faktorer utan även kommande förändringar.

Sammantaget leder det till att nationernas inställning till frågan och deras agerande under förhandlingarna påverkas i mycket hög grad av nationella hänsynstaganden. Emellertid finns det mer som påverkar än vad genomgången hitintills har tagit upp anser jag. Diskurspsykologin menade att identiteter konstrueras genom avlagringar av tidigare diskursiva praktiker (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). När människor ska ta ställning i klimatfrågan gör de alltså det med utgångspunkt ifrån sina tidigare diskurstillhörigheter och subjekspositioner. Diskurserna inom klimatdebatten sammanfogas med människors politiska värderingar m.m. Politiska ideologier och hur dessa förhåller sig till miljödimensionen blir därför intressant i sammanhanget. Senare kommer beskrivningarna att kopplas till de diskurser som tidigare forskning har funnit.

3.3 Politiska ideologier och miljödimensionen

James Connelly och Graham Smith (2003) har skrivit om vilket inflytande västerländska politiska ideologier har haft på miljödimensionen samt kritik och gemensamma punkter dem emellan. Tidningarna som är aktuella i den här uppsatsens analys har tre olika politiska tillhörigheter vilka har sina ideologiska hemvister i tre olika politiska ideologier. Redovisningen nedan koncentreras därför till de tre och behandlar konservatism, liberalism och socialism.

3.3.1 Konservatism

Många av angelägenheterna för miljödimensionens förespråkare verkar ha sina rötter i konservatismens centrala tankegångar (Connelly & Smith, 2003). Idéer om stabilitet, tradition, kontinuitet och försiktighet är sådant som överensstämmer med båda sidor. Ekologiska teoretiker och anhängare av traditionell konservatism delar ofta en romantisk syn på den vilda naturen och en anti-kapitalistisk attityd. Skepticism mot möjligheten, oundvikligheten och önskvärdheten av framåtskridanden och en strävan efter harmoni är andra uppfattningar de har gemensamt. Speciellt i lokalt förankrade miljöfrågor kan man finna traditionella konservativa och radikala miljöaktivister sida vid sida. En stor skillnad dem emellan är dock att konservativa sätter ordning, tradition och samhället framför abstrakta kriterier som jämlikhet och social rättvisa medan moderna miljöpolitiska analyser anser att de senare är centrala idéer, och kritiserar att de förra fungerar som ursäkter av de konservativa för ett bibehållande av hierarkiska sociala strukturer.

3.3.2 Liberalism

Ekologiskt tänkande har på flera sätt blivit influerat av traditionella liberala idéer om rättigheter, frihet och demokrati (Connelly & Smith, 2003). Däremot är nyliberalismen och tankarna om en laissez-faire marknadsekonomi utan regleringar helt oförenliga med miljöaktivisternas grundläggande tankegångar. Nyliberalismens sammankoppling mellan välbefinnande och materiellt förvärvande ses, av miljödimensionens anhängare, som totalt missvisande när det gäller vad som är viktigt för människor. Dessutom anser många av dem att en ständigt ökad tillväxt är själva orsaken till miljöproblemen. Miljödimensionens anhängare, vilka försöker utveckla nya former av gemenskaper och politiskt deltagande, har därtill ofta problem med liberalismens betoning på individen.

3.3.3 Socialism

Stark kritik mot kapitalism och en oreglerad marknadsekonomi finns hos socialismen likväl som hos miljödimensionen, men den senare anser att socialismen har gemensamma drag med kapitalism (Connelly & Smith, 2003). Båda utgår ifrån industriell utbyggnad, tillväxt och materialistiskt tänkande. Fastän socialister och anhängare av miljödimensionen delar intresse för fattigdomsbekämpning och en mer jämlik fördelning av resurser skiljer dem sig åt i och med att socialister ofta ser ökad tillväxt som nödvändig för finansieringen. Då tar de inte hänsyn till de fysiska begränsningarna för en

tillväxt utan förlitar sig till att vetenskap och teknisk utveckling ska lösa sådana problem vilket kritiserar av miljödimensionens förespråkare. Dessutom, anser kritikerna, att socialismen endast intresserar sig för miljöproblem när de har direkt inverkan på människors välbefinnande. Socialister har i sin tur kritiserat anhängare av miljödimensionen för att ha en förskönad syn på den vilda naturen, och för att försvara medelklassens privilegier samt den exploaterande klassens och nykolonialismens relationer.

På grund av nyliberalismens starka inflytande på dagens samhälle har anhängare från socialismen och miljödimensionen dock omprövat förhållandet med varandra (Connelly & Smith, 2003). Det finns fyra områden där fruktbare utbyten av tankar har skett mellan de båda sidorna. Det första området är ekonomi. De delar kritiken mot kapitalismen och marknadsekonomins ständiga strävan efter vinstmaximering. De är skeptiska mot förändringar inom det ekonomiska systemet istället för fullskaliga förändringar av ekonomiska strukturer och anser att resursfördelningen är orättvis. Det andra området är frågan om förändringsagenter. Båda har visat intresse för att införliva nya alternativa rörelser med mer traditionella parlamentariska kanaler. Tredje området handlar om institutioner och då främst statens roll. Många anser att ett decentraliserat samhälle inte kommer att kunna tackla storskaliga miljöproblem. Det fjärde och sista området handlar om deras olika fokuseringar när det gäller människor och naturen. Här har framförts att omsorg om det ena inte alltid utesluter omsorg om det andra samt att det borde gå att integrera mera från båda håll.

MEDIA

4.1 Inledning

Uppsatsen kommer att analysera svenska dagstidningars ledarartiklar och det här avsnittet sätter in dem i ett större sammanhang. Det börjar med en genomgång av medias roll och betydelse, fortsätter med en beskrivning av den svenska dagstidningsmarknaden och avslutas med en skildring av läsaren och läsandet.

4.2 Medias roll och betydelse

Media anses ha en avgörande betydelse för opinionsbildning enligt Stig Hadenius och Lennart Weibull (2003). De fortsätter med konstaterandet att framgångar och bakslag inom politik och näringsliv ofta förklaras med hur de dominerande medierna presenterar och sprider information. Massmedier har en stark ställning i det svenska samhället och vi är beroende av medierna för vår

omvärldsorientering. Ett sätt att karaktärisera den roll som massmedia spelar i vårt samhälle har gjorts av pressutredningen 1994 genom att lyfta fram medias tre viktiga uppgifter. Det är information, granskning och forum för debatt.

Även Peter Newell (2000) tar upp medias roll och då främst när det gäller internationella klimatförhandlingar. Förutom att väcka opinion och fungera som debattarena, fungerar media som översättare av svåra tekniska och vetenskapliga förklaringar till mer lättförståeliga former samt skapar en bro mellan internationella frågor och människors lokala sfär.

Den nya medieteknologin förbättrar möjligheterna till direkt demokrati där människor kan kontakta beslutsfattare och myndigheter via Internet och enligt många innebär det att traditionella medier inte är lika viktiga längre (Hadenius & Weibull, 2003). Det är dock de traditionella medierna som dominerar informationsflödet eftersom det är relativt få som använder sig av de direkta kanalerna. De flesta svenska dagstidningarna har dessutom egna nätversioner av papperstidningen på Internet för att möta den nya konkurrensen om annonsörerna.

4.3 Den svenska dagstidningsmarknaden

Den svenska dagspressen har en mycket stark ställning i ett internationellt perspektiv och Sverige tillhör de fem tidningstätaste nationerna (Hadenius & Weibull, 2003). Till exempel fanns det år 2000 sammanlagt 161 tidningstitlar på den svenska dagstidningsmarknaden och 76 av dem kom ut med 6-7 nr/vecka. Uppgifterna visar ett omdiskuterat faktum, en *dagstidning* behöver inte komma ut varje dag för att definieras som tillhörande gruppen. Anledningen är att definitionen bottenar i hur presstödet regler ser ut. Det finns dagstidningar som kommer ut endast 1-2 dagar i veckan och de har ofta karaktären av organisationstidningar. Ingen av dem ingår uppsatsens analys.

Tidningarnas formella anknytning till politiska partier har minskat markant under 1990-talet men ändå är den politiska traditionen stark (Hadenius & Weibull, 2003). Det finns tre sätt som en tidning kan vara knuten till ett parti på. Ett sätt är att partiet kan vara ägare till tidningen helt eller delvis. Ett annat är att innehållet, nyhetsmaterialet såväl som ledarsidor, i tidningen kan vara mer eller mindre partibundet. Det tredje är att läsekretsen kan bestå av partisympatisörer i mindre eller större utsträckning. De ekonomiska relationerna mellan parti och press märks mest i ägarförhållandena. Där skiljer det sig tydligt åt mellan socialdemokratisk press å ena sidan och liberal, samt i någon mån även moderat, press å andra sidan. Sedan den socialdemokratiska A-presskoncernens konkurs i början på 1990-talet har engagemanget från deras sida minskat drastiskt. Det har

också blivit allt mindre brukligt att tala om tidningar i politiska kategorier. Utom när det gäller åsikterna på ledarsidorna.

Ägandeförhållandena har gått från tidningsfamiljer till mediekoncerner (Hadenius & Weibull, 2003). Privatägda tidningar är den vanligaste ägandeformen och ägarkoncentrationen har ökat. Utgivningen av dagstidningar har allt mer kommit att bli en industri. Branschen värderas mer ur ekonomiskt perspektiv än som tidigare, ur tidningarnas betydelse som politiska opinionsbildare. Bonniersfären är helt dominerande och har bland andra tidningarna Dagens Nyheter, Sydsvenska Dagbladet, Expressen och Göteborgstidningen inom koncernen. Näst största ägare är norska Schibsted med Svenska Dagbladet och Aftonbladet. Sveriges ledande liberala landsortstidningar har en nära anknytning till varandra då de ingår i tidningskedjor som ägs av två liberala konsortier. Liberala Tidningar KB är en av dem och äger bl.a. Nerikes Allehanda.

4.4 Läsaren

År 2000 var det över 90% av den svenska allmänheten som exponerades för en dagstidning någon gång i veckan och 85% uppgav att de läste en tidning en genomsnittlig vardag (Hadenius & Weibull, 2003). Det är hela 75% av allmänheten som bor i hushåll med en prenumeration på en dagstidning. Nästan halva allmänheten läser minst en gång i veckan en dagstidning med en partipolitisk linje vilken de sympatiserar med. Tidningsvalet är dock inte en form av partival utan mer en fråga om att det är den tidningen som andra i ens omgivning läser. Förklaringen till den omfattande läsningen av dagstidningar i Sverige är bl.a. den höga levnadsstandarden, stort politiskt intresse och hög utbildningsnivå kombinerat med ganska billiga tidningar med god täckning av lokala frågor och effektiv distribution. Fakta som skiljer Norden från övriga Europa är att kvinnor och män läser dagstidningar i samma utsträckning och lågutbildade nästan lika ofta som högutbildade.

Det är svårt att genomföra användningsundersökningar, där man är intresserad av hur mycket människor faktiskt läser av de olika delarna i en tidning (Hadenius & Weibull, 2003). Vissa områden är känsliga för prestigesvar och ledarsidor är ett av dem. Det innebär att den tillfrågade vill visa att han eller hon "hänger med" och uppger att de har för vana att läsa ledarsidan. Jämför man med undersökningar där man får ange vad man har läst genom att bläddra igenom tidningen och visa, är det färre som faktiskt har läst ledarsidan. Det får inte uppfattas som om människorna ljuger i det första fallet utan sådana svar visar vilka avdelningar i en tidning som faktiskt har prestige. Det är inte bara prestigesvar som står för skillnaden mellan olika slags undersökningar. Ett större

problem är att människor inte gör samma uppdelning av tidningens innehåll som undersökarna gör, ett problem man kommer förbi när läsarna får visa vad de egentligen har läst en viss dag. När läsarna får placera bl.a. ledarsidan på en lista över vad de är intresserade av att läsa i sin morgontidning hamnar den längst ned. Det var ändå 37% som läste ganska mycket till i stort sett allt av ledare och kommentarer hösten 2002 enligt en undersökning av läsarpreferenser. Där ser man också att det är en majoritet av manliga läsare som intresserar sig för politiskt och samhällsorienterat innehåll och människor med högre utbildning koncentrerar sin läsning mer på politik och ekonomi än andra.

TIDIGARE FORSKNING

5.1 Medias tendenser och trender

5.1.1 Tendenser

Anja Kolmuss (2002) har genomfört en djupanalys av artiklar om klimatförändringarna i tidningar från USA, Storbritannien, Tyskland och Indien. Artiklarna förekom under en period av sex månader vid årsskiftet 99/00 och resultatet presenteras som tendenser. Ämnet blir sällan förstasidesstoff eller specialartiklar. De flesta artiklar förekommer till följd av nya rön eller i samband med ett möte men antal artiklar varierade stort mellan nationerna. Dessutom är den vetenskapliga osäkerheten dåligt hanterad. Frågan sätts inte in i sin kontext och osäkerheten med förutsägelse, hur väl de framtida scenarierna stämmer, tas inte upp överhuvudtaget eller framställs bara som ett tvåsidigt argument mellan anhängare och skeptiker. Vidare menar Kolmuss att själva förhandlingarna är dåligt bevakade om än alls.

Det finns även skillnader mellan tidningar med olika politiska tillhörigheter (Kolmuss, 2002). Speciellt konservativa tidningar skildrar frågan som en debatt mellan miljöaktivister och skeptiker, de citerade också skeptiker i högre grad och var mest tveksamma till klimatförändringarna i allmänhet än andra tidningar. Tonen i konservativa tidningar är mer neutral och saklig medan liberala uppmanar till handling. Liberala tidningar var de enda som tog upp rättviseaspekten i Kolmuss undersökning och i de liberala tidningarna var skillnaden mellan nyhetsartiklar och opinionsbildande material mest otydlig. Artiklar om strategier för anpassning till eller minskning av klimatförändringarna var sällsynta men mer vanliga i tidningar med vänstersympatier.

5.1.2 Trender

Peter Newells (2000) har undersökt västerländsk media i främst Storbritannien och USA under en längre tidsperiod och då funnit fyra trender. Den första är den vetenskapliga trenden som består av flera aspekter. Till exempel är det ett allt mer ökat ifrågasättande av de vetenskapliga rön som varnar för klimatförändringarna. Från 1990 och framåt är det mer och mer vanligt att hypoteserna attackeras i media till skillnad mot då frågan var ny. Problemet har även blivit mindre vetenskapligt presenterat genom en kombination av sardoniskt förlöjligande och försök att koppla globala klimatprocesser till personliga vädererfarenheter. Skämtsamma rubriker kan visserligen ses som ett försök att överbygga klyftan mellan det lokala och det globala men det leder i förlängningen till ett förlöjligande av hela problemet. En annan aspekt av den vetenskapliga trenden är att orsakerna till klimatförändringarna inte är tydliga för mediamottagarna. Undersökningar visar att de flesta blandar ihop fakta om klimatförändringarna med fakta om ozonuttunnningen och amerikaner kopplar ihop klimatförändringarna med luftföroreningar men inte med energiförbrukning. Det försvårar för politiker att förändra policystrategierna inom det området. Dessutom får vissa aktörer oproportionerligt stort utrymme med tanke på deras representativitet. Journalister som inte vill eller kan ta parti söker en motsatt åsikt, även om den är extrem, för att framstå som objektiva. De som anser att det inte finns något problem får mer gehör och utrymme för sina åsikter i media än i den vetenskapliga världen. Som exempel nämns Fred Singer, vetenskapsmän som anser att solfläckar är orsaken bakom temperaturvariationerna och oljeindustrins lobbygrupper. Newell citerar Greenslade som noterar att "[e]very right-wing paper has attempted to debunk global warming, providing space to 'experts' who happen to share such views" (Newell, 2000, s 82).

En annan trend är att det finns en fascination för de eventuella effekter problemet kan leda till (Newell, 2000). Man väljer att fokusera på de mest dramatiska och storslagna hoten. Vetenskapliga beräkningar av det värsta som kan hända behandlas i media som sannolika. Effekterna framstår dessutom som nära förestående även om beräkningarna gällde hundratals år framåt i tiden. Mindre naturkatastrofer kopplas till klimatproblemet med intrycket av att framtidens hot redan är här. Det skiljer dock mellan länder, i Storbritannien har problemet definierats av främst vetenskapsmän medan uppmärksamheten i Indien har legat på lokala trauma likt torka, svält och folkförflyttningar.

Fokus på orimliga kostnader för åtgärder är ännu en trend (Newell, 2000). Trots bevis på att åtgärder likt ökad energieffektivitet och alternativa energikällor faktiskt skulle spara pengar. Regelmässigt framställs åtgärderna som för kostsamma, skadliga för den ekonomiska tillväxten, och det uppmanas till mer

sansade förslag. Mycket utrymme har getts till undersökningar från konservativa tankesmedjor och till kostnadsberäkningar av ekonomer som är kända för att vara motståndare till klimatåtgärder.

Slutligen finns trenden med minskat intresse av de internationella förhandlingarna (Newell, 2000). Under Rio-konferensen fick frågan ny aktualitet och trycket var högt på att förhandlingsprocessen skulle leda till ett bindande protokoll. Efteråt har det blivit en slags "post-Rio 'antisappointment'" (Newell, 2000, s 85) som har lett till minskat intresse, men det är bara en del av förklaringen. De utdragna, monotona och relativt lugna förhandlingarna utan synliga dramatiska konsekvenser anses inte ha tillräckligt högt nyhetsvärde. Efter Rio fram till år 2000 är det mötet i Kyoto, december 1997, som har fått mest uppmärksamhet av media. Då fanns det ett hopp om ett påtagligt resultat och konflikten mellan USA och Storbritannien, sista-minuten-uppgörelser i kulisserna samt nya frågeställningar som handel med utsläppsrättigheter m.m. utgjorde ett mer spännande nyhetsmaterial. Bara om det finns en konflikt, krav på ett klart och tydligt ställningstagande att skriva på eller inte, väcks medias intresse.

5.2 Diskurser i internationell klimatpolitik

W. Neil Adger, Tor A. Benjaminsen, Katrina Brown och Hanne Svarstad (2001) har forskat på diskurser inom bl.a. den internationella klimatpolitiken och kartlade där tre olika diskurser samt en diskursordning. Den dominerande diskursen är Styrandediskursen³ där ett institutionellt misslyckande är grunden till problemet. Utmanaren Slöseridiskursen⁴ lyfter istället fram överkonsumtion som den främsta orsaken till klimatförändringarna. Slutligen finns en diskurs framförd av en talför minoritet, Förnekelsediskursen⁵, som anser att det inte finns något problem eftersom det kommer att ske en naturlig anpassning.

5.2.1 Styrandediskursen

Enligt den dominerande diskursen är den avgörande orsaken ett institutionellt och politiskt misslyckande. Energipolitiken har inte lyckats att införa rätt prissättning på fossila bränslen. Den har heller inte förstått vikten av kolsänkor vilket har lett till överexploatering av t.ex. skogar. Diskursen utgår ifrån att en acceptabel nivå på klimatförändringarna kan uppnås, där marginalkostnaderna för dess inverkan vägs mot marginalkostnaden för motåtgärder. Detta skulle

³ Min översättning av "the managerial discourse".

⁴ Min översättning av "the profligacy discourse".

⁵ Min översättning av "the denial discourse".

kräva betydande prisökningar på fossila bränslen för att bättre visa den verkliga kostnaden av deras användning, något som hittills har varit politiskt oacceptabelt.

Ett annat viktigt kriterium för de politiskt ansvariga är storleken på jordens befolkning. Speciellt befolkningstillväxten i utvecklingsländerna kopplat till den ökande konsumtionsnivån per person. Ansvar för klimatförändringarna ligger både på de industrialiserade länderna och på utvecklingsländerna. De senare har dock större skyldigheten att agera när det gäller befolkningsfrågan. Vidare kommer klimatförändringarnas effekter att framför allt drabba de fattiga utvecklingsländer då de saknar resurser och teknik för att klara av förändringarna. Torka eller höjning av havsnivån i dessa länder kommer därför att leda till storskalig invandring i de rika länderna i Nord.

Diskursen stödjer sig på vetenskapens påtagliga konsensus att klimatproblemet är en realitet som inte kan undvikas utan kommer att leda till markanta och differentierade effekter. Med hjälp av analyser från IPCC argumenteras det för att vi ska genomföra försiktighetsåtgärder för att anpassa oss till problemets alla yttringar. Lösningen på klimatproblemet är rätt prissättning av fossila bränslen, förlita sig till att utveckling inom vetenskapen leder till bättre förmåga att förutsäga effekter och kostnader samt att söka nya marknader och äganderätter till den privata sektorn.

5.2.2 Slöseridiskursen

Utmanardiskursen lägger skulden helt och hållet på de industrialiserade länderna. Det är där som ekonomin baserad på fossila bränslen har spårat ut och stimulerat till slösaktiga konsumtionsmönster och indirekt orsakat ändringar i markanvändningen. Industrieländerna i Nord har, framför allt under 1800-talet, förändrat markanvändningen radikalt och därmed ökat koncentrationen av växthusgaser i atmosfären.

Även denna diskurs stödjer sig på vetenskap och moraliska argument. Diskursens förespråkare, ofta kopplade till NGO:s, lyfter fram forskning som är uppbackad av IPCC. Forskning som poängterar att förändringen av klimatsystemet är definitiv och får katastrofala följder. Diskursen anser även att de som orsakat klimatförändringarna därmed har ett moraliskt tvingande ansvar. Lösningen enligt denna diskurs är tvärt emot den dominerande diskursens förslag. De flexibla mekanismerna och idén att få tillgodoräkna sig kolsänkor har kritiserats hårt och istället efterfrågas förebyggande åtgärder, i själva verket en ny ekonomisk ordning.

5.2.3 Förnekelsediskursen

En talför minoritet anser antingen att klimatproblemet inte är vetenskapligt bevisat eller att det inte är en allvarlig fråga. Denna diskurs har varit ganska inflytelserik inom geopolitiken. Den menar att det kommer att ske en naturlig anpassning till klimatförändringarna vilket har varit fallet tidigare i samhällens utveckling genom historien.

Diskursen anser också att för det första är vetenskapliga rön inom klimatforskningen osäkra. Denna osäkerhet pekar på senareläggande av åtgärder som bästa användandet av dagens knappa resurser. Attityden är att vi kan lugnt dröja med åtgärder ett decennium, det kommer ändå att finnas gott om tid för anpassning. För det andra är föreslagna åtgärder dyra och att lägga pengar på att mildra klimatförändringarna är orättvist mot dem i som idag behöver resurserna. Med andra ord, intragenerationell rättvisa framför intergenerationell. Lösningen är att vänta tills vetenskapens osäkerhet har minskat.

KLIMATPOLITIKENS DISKURSER OCH IDEOLOGIerna

6.1 Inledning

Diskurspsykologin menade att när vi ställs inför en ny diskurs sammanfogar vi den med tidigare avlagringar av diskursiva praktiker och konstruerar på så sätt en kontingent identitet (se 2.2 Olika angreppssätt). Det innebär att när människor tar ställning till klimatförändringarna sker det inte genom att de utgår ifrån noll utan det sker ifrån deras politiska värderingar m.m. vilka har avlagrats i identitetskonstruktionen. Tidigare redogjordes för miljödimensionens relation till respektive konservatism, liberalism och socialism (se 3.3 Politiska ideologier och miljödimensionen) och tre olika diskurser kartlagda av tidigare forskning presenterades (se 5.2 Diskurser i internationell klimatpolitik). Här ska diskurserna jämföras med respektive ideologi för att se vilken de har mest gemensamt med.

6.2 Styrandediskursen

Diskursen vill lösa problemet inom redan existerande strukturer vilket kan ses som ett inslag av konservatismens strävan efter stabilitet och tradition. Vidare lägger diskursen ansvaret för problemet på politiker och institutioner, något som kan jämföras med att många socialister anser att staten och ett centralistiskt system krävs för att kunna tackla storskaliga miljöproblem. Dessutom har både Styrandediskursen och socialismen en tendens att förlita sig på vetenskaplig

utveckling som en del av lösningen på miljöproblem. Det är dock inga starka inslag av de båda nämnda ideologierna och diskursens intensiva tilltro till marknadsekonomiska lösningar innebär ett stort problem för dem båda. Konservatismen har en anti-kapitalistisk syn och socialismen kritiserar starkt både kapitalism samt marknadsekonomin och dess strävan efter vinstmaximering. Fokuseringen på att marknaden ska lösa problemet med hjälp av nya branscher och äganderätter samt deras åsikt att en acceptabel nivå kan uppnås genom prismekanismer gör att nyliberalismen dominerar diskursens tankegångar trots att den inte förespråkar en helt oreglerad marknad.

6.3 Slöseridiskursen

Här slås fast att den enda lösningen är en ny ekonomisk ordning eftersom det är den västerländska marknadsekonomin, baserad på fossila bränslen, som är orsaken till problemet. Det resonemanget leder till uteslutning av nyliberalistiskt inslag. En ny ekonomisk ordning innebär även att konservatismen med sin betoning på stabilitet och kontinuitet inte kan anses återfinnas i diskursen. Dessutom lägger Slöseridiskursen stor tonvikt på att de som orsakar problemet har ett moraliskt tvingande ansvar vilket kan kopplas till idéer om rättvisa, ett abstrakt begrepp som konservatismen håller som mindre viktigt än tradition och ordning. Kravet på rättvisa, att förorenaren betalar, kan istället kopplas till traditionell liberalism och dess grundläggande idé om rättigheter. I det här fallet rättigheter för Utvecklingsländerna, de som drabbas värst men inte har orsakat problemet. Tydligast är dock diskursens gemensamma tankegångar med socialismen. Kritiken mot det ekonomiska systemet och förespråkandet av fullskaliga förändringar av de ekonomiska strukturerna, istället för ändringar inom systemet, är något både Slöseridiskursen och socialismen framhåller som mycket viktiga punkter.

6.4 Förnekelsediskursen

Inga inslag av nyliberalism kan ses och inte heller socialismen gör sig gällande. Däremot kan den traditionella liberalismens uppfattning om rättigheter jämföras med diskursen resonemang om intragenerationell rättvisa, rättigheter för de som idag behöver resurserna. Det finns dock en ideologi som genomsyrar Förnekelsediskursen, konservatismen. Diskursen vill ta det lugnt och fortsätta som vanligt för även om det kommer att behövas åtgärder har vi gott om tid. Detta är helt i linje med konservatismens betoning på tradition, stabilitet och kontinuitet. Diskursen menar vidare att de vetenskapliga rönen är osäkra och uppmanar till att avvakta tills osäkerheten har minskat, vilket stämmer med konservatismens idé om försiktighet.

METOD OCH MATERIAL

7.1 Metod

Trots att uppsatsen fokuserar på diskurser är det inte en diskursanalys som används när ledarartiklarna analyseras. Istället jämför jag ledarartiklarna från de svenska dagstidningarna med de tre diskurser som Adger m.fl. (2001) redan har kartlagt i den internationella klimatpolitiken. Därmed kommer de tre diskurserna fungera likt idéanalysens idealtyper. Analysverktyget idealtyper används som ett raster att lägga över texter. (Bergström & Boréus, 2000) Med hjälp av rastret sorteras olika formuleringar i ledarartiklarna in i de olika idealtypernas, diskursernas, fack. Det är även möjligt att avgöra om delar av texten inte kan placeras i något av facken.

Det finns problem som kan uppstå vid användandet av idealtyper (Bergström & Boréus, 2000). Flera av dem är kopplade till själva konstruerandet av idealtyperna vilket jag i det här fallet inte kan påverka eftersom detta är gjort av andra. Urvalet av idealtyperna anser jag vara relevant då det är diskurser från den internationella klimatpolitiken. När idealtyperna är valda och konstruerade ska texterna tolkas. Här kommer reliabilitetsaspekten in. Det finns en risk att forskaren frestas att se det som inte finns, att se materialet utifrån sin idealtyp och tänja på utsagornas betydelse tills de kan tvingas in i facket. Därför är det viktigt att tolkningen underbyggs med citat vilket jag har strävat efter att göra. Det är även viktigt med intrasubjektivitet för att nå en god reliabilitet. Det handlar om att forskaren ska göra konsekventa bedömningar. För att kontrollera eventuell bristande intrasubjektivitet har jag gått igenom materialet vid två tillfällen.

Varje diskurs som framträtt i en artikel är poängsatt efter hur starkt diskursen visar sig enligt följande system:

6 = Stark/tydlig

3 = Måttlig

1 = Svag/diffus

En måttlig förekomst av en diskurs är när ett mycket viktigt kriterium framträder kraftigt eller när flera av diskursens argument förekommer. Bedömningen svag/diffus innebär att flera kriterier framträder mer indirekt eller att argument som kan härledas till två diskurser förekommer. Stark/tydlig innebär istället att flera viktiga kriterier framträder klart och tydligt i ledarartikeln.

7.2 Frågeställningar

Syftet med uppsatsen var att visa hur svenska dagstidningar förhåller sig i klimatdebatten och om tidningarnas politiska tillhörighet påverkar deras inställning. Det finns flera övergripande frågeställningar som analysen kommer att behandla. Jag har valt att dela upp dem i tre punkter med specifika frågor kopplat till var och en av dem.

- *Kvantitativ förekomst av ledarartiklar*

Hur många ledarartiklar är det per tidning och år? Med tanke på Newells (2000) påstående om att medias intresse bara väcks när det finns en konflikt eller krav på ett tydligt ställningstagande: Är antalet, och därmed intresset, större åren 1997, 2000 och 2001 än andra år?

- *Svenska dagstidningars diskurser och diskursordning*

Jämfört med de tre diskurser samt den diskursordning som Adger m.fl. (2001) har kartlagt: Vilka diskurser framträder, och hur starkt, i respektive artikel? Förekommer alla tre diskurserna bland tidningarnas ledarartiklar? Finns det artiklar som inte kan härledas till någon av diskurserna? Vilken diskurs dominerar respektive tidning? Reproduceras eller ifrågasätts diskursordningen?

- *Politisk aspekt*

Jämförelsen mellan de tre diskurserna och de politiska ideologierna visade vilken ideologi respektive diskurs hade mest gemensamt med (se Klimatpolitikens diskurser och ideologierna). Kopplar man det resultatet till tidningarnas respektive politiska tillhörighets ideologiska hemvist leder det till följande hypoteser: Den moderata tidningen ska domineras av Förnekelsediskursen. Den socialdemokratiska ska domineras av Slöseridiskursen. De liberala tidningarna ska domineras av Styrandediskursen.

Hypoteserna leder i sin tur till följande frågor: Domineras Svenska Dagbladet och ingen annan tidning av Förnekelsediskursen? Domineras Aftonbladet och ingen annan tidning av Slöseridiskursen? Domineras de liberala tidningarna och ingen annan tidning av Styrandediskursen?

7.3 Avgränsningar

Den tidsmässiga avgränsningen är från och med år 1997 till och med år 2003. Det börjar därmed med det år då Kyoto-avtalet skrevs, det senaste stora avtalet inom klimatkonventionen och det tillfälle som väckt störst intresse i internationell media fram till år 2000 sedan Rio enligt Newell (2000).

Databaserna PressText och Mediarkivet är källorna till artiklarna. Där ingår inte alla dagstidningar som ges ut i Sverige vilket innebär att t.ex. Sydsvenska Dagbladet inte finns med i studien. Av praktiska skäl användes artikeltyp ledare eller avdelning ledare som specificering vid sökningen vilket avgränsar antal tidningar som kan ge träffar ytterligare, eftersom det inte är alla tidningar i databaserna som kategoriserar sina artiklar på det viset. De största dagstidningarna finns dock med i analysen. Stor noggrannhet lades ned vid sökningen för att få fram endast huvudledare och vid minsta tveksamhet har tidningarna kontaktats för ett klargörande.

När det gäller Göteborgstidningen finns ännu en avgränsning då den bara finns med i databasen fr.o.m. år 1998.

7.4 Material

Analysmaterialet består av sammanlagt 65 ledarartiklar från 6 stycken olika dagstidningar. Fördelningen av antal ledartiklar spänner från Göteborgstidningens enda ledarartikel till Dagens Nyheters 25 stycken. I *tabell 1 Ledarartiklarnas kvantitativ förekomst* finns en fullständig redogörelse av hur antalet ledarartiklar fördelar sig mellan de olika tidningarna.

7.4.1 Motivering till val av material

Jag har valt att studera endast ledarartiklar. Debattartiklar skrivs av ett brett spektra debattörer och representerar inte tidningens egen diskurs. Ledarkrönikor m.m. vilka också brukar finnas på ledarsidorna kan visserligen inte gå stick i stäv med tidningens uppfattning men har ändå en annan stil och det är en eller flera personer som själva står för texten. Huvudledaren däremot är för det mesta osignerad och representerar officiellt tidningens åsikter.

7.4.2 Presentation av tidningarna

Följande dagstidningar är med i undersökningen: Dagens Nyheter (DN) är Sveriges största morgontidning och oberoende liberal. Den andra riksspridda morgontidningen, Svenska Dagbladet (SvD) är oberoende moderat. Sveriges största landsortstidning, Nerikes Allehanda (NA) i Örebro är oberoende liberal. Kvällstidningen Aftonbladet (AB) är oberoende socialdemokratisk och den största tidningen i Skandinavien. Både Expressen (EX) och Göteborgstidningen (GT) ges ut av samma förlag och har mycket gemensamt material men helt

självständiga ledare. Expressen säljs i hela Sverige och GT främst i Västsverige, de är båda oberoende liberala.

7.4.3 Urval

Sökningen skedde med hjälp av trunkerade ord; klimat, miljö, växthus, även Kyoto, Buenos Aires, Haag, Bonn och Marrakech när det var relevant. Bara de ledarartiklar som handlar om klimatförändringarna har tagits med. Artiklar som egentligen handlar om annat, t.ex. kärnkraft eller vägbyggen, men som kortfattat nämner klimatförändringarna har inte tagits med. Det innebär att om artikeln vill minska biltransporterna och kort nämner klimatförändringarna i sin argumentation är den inte med. Däremot om artikeln diskuterar klimatförändringarna, och då anger minskad trafik som en del av lösningen, är den med.

ANALYS

8.1 Kvantitativ förekomst

I tabellen nedan visas spridningen av undersökningens ledarartiklar per tidning och år.

Tabell 1 Ledarartiklarnas kvantitativa förekomst

Tidning/År	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Summa
AB	3	1	0	2	3	2	0	11
DN	6	4	2	6	5	1	1	25
EX	3	0	0	2	4	1	0	10
GT	-	0	0	1	0	0	0	1
NA	0	0	1	3	0	1	0	5
SvD	2	0	0	3	5	2	1	13
Summa	14	5	3	17	17	7	2	65

Under de sju åren, 1997-2003, som analysen gäller förekommer endast 65 stycken ledarartiklar som handlar om klimatförändringarna. Med tanke på att sex stycken tidningar som utkommer nästan varje dag om året innebär tusentals ledarartiklar på sju år är det en försvinnande liten andel. Klimatförändringarna har lyfts fram som en av de allra viktigaste globala utmaningarna men har ändå inte fått mer utrymme i de svenska dagstidningarnas ledarartiklar.

Den tidning som har ägnat mest uppmärksamhet åt problemet är Dagens Nyheter med 25 stycken, nästan dubbelt så många som nästföljande Svenska Dagbladet med sina 13. Tätt efter återfinns Aftonbladet med 11 och Expressen med 10 stycken. De som har lägst antal ledarartiklar om klimatförändringarna är Nerikes Allehanda med 5 stycken och Göteborgstidningen som har en enda ledarartikel med i undersökningen.

Första året i undersökningen finns sammanlagt 14 stycken ledarartiklar. Sedan följer en svacka på två år med 5 respektive 3 stycken innan kurvan svänger upp igen. Under de följande två åren, 2000 och 2001, återfinns 17 stycken ledarartiklar vart och ett av åren. Det är det högsta antalet per år i undersökningen. Efter det går antalet ned igen till 7 respektive 2 för de sista åren.

Newell (2000) menar att det är bara när det finns konflikter eller krav på att skriva på eller inte som medias intresse väcks. Det verkar stämma även när det gäller svenska dagstidningar. Första året, med 14 ledarartiklar, är året då Kyotoavtalet undertecknas och år 2000 samt 2001, vilka båda har undersökningens högsta antal per år med 17 stycken var, är fyllda av konflikter och ställningstaganden. År 2000 misslyckas parterna att nå en överenskommelse och mötet skjuts upp och året därpå eskalerar konflikten mellan EU och USA vilket leder till att USA hoppar av samarbetet. Samma år lyckas de återstående parterna enas om hur protokollet ska tolkas i praktiken och omsättas till juridisk bindande text. Åren där emellan är inte alls lika dramatiska. Det är visserligen 1998 som arbetet med hur protokollet ska tolkas börjar men då ställs inte frågan på sin spets utan hopp finns om att nå en kompromiss. Efter år 2001 har det heller inte varit några stora konflikter utan nationerna har inlett arbetet med att ratificera protokollet.

Det finns undantag från mönstret. Ett är Nerikes Allehanda. De är ensamma, bland de tidningar som har flera artiklar med, att inte ha artiklar under alla de tre åren 1997, 2000 och 2001. Både under året då Kyotoprotokollet förhandlas fram samt det år då USA hoppar av samarbetet och protokollets innehåll konkretiseras går förbi utan att tidningen intresserar sig för ämnet. Nerikes Allehandas intresse finns framförallt i samband med Haag-mötet. Det kan bero på att Nerikes Allehanda är en landsortstidning med fokus på lokala och regionala nyheter men det är ändå anmärkningsvärt med tanke på att en del av medias roll, enligt Newell (2000), är att skapa en bro mellan det internationella och det lokala. Likadant när det gäller det andra undantaget, Göteborgstidningen. Eftersom år 1997 års artiklar för Göteborgstidningen inte finns med i undersökningen kan de ha haft en eller flera ledarartiklar i samband med Kyotomötet men den enda ledarartikel de har under alla resterande år

infaller år 2000 då mötet i Haag var aktuellt, det möte som sköts upp på grund av oenighet. De hade ingen artikel under 2001, det mest konfliktyllda året.

8.2 Svenska dagstidningars diskurser och diskursordning

8.2.1 Inledning

Först presenteras resultatet av analysen i tabellform, där det är lätt att få en överblick och resultatet för varje artikel kan läsas av. Det följs av en mer detaljerad granskning för var och en av tidningarna, av innehållet i deras diskurser och de mönster deras diskurstillhörighet visar. Slutligen följer en närmare undersökning av den diskursordning som återfinns i dagstidningarna. Den inleds med en tabell över hur många artiklar varje diskurs återfinns i, på egen hand eller tillsammans med annan, för bättre översikt.

8.2.2 Resultat i tabellform

Här nedan finns en sammanställning i tabellform över analysresultatet av ledarartiklarnas diskurser.

Tabell 2 Ledarartiklarnas diskurstillhörighet

AB	Styrande	Slöseri	Förnekelse
1997-10-06		6	
1997-11-29		6	
1997-12-12		3	
1998-11-02		6	
2000-01-03		6	
2000-11-26		6	
2001-01-23		6	
2001-03-31		6	
2001-06-15		1	
2002-06-18		1	
2002-09-05		1	

DN	Styrande	Slöseri	Förnekelse
1997-02-08	6		
1997-11-03	6		
1997-11-25	3		
1997-11-30	6		
1997-12-12	6		
1997-12-21	3		
1998-06-21	3		
1998-11-06	3		
1998-11-16	6		
1998-12-07	3		
1999-08-31	1		
1999-12-30	1		
2000-04-13	3		
2000-09-10	1		
2000-10-20	1		
2000-11-13		3	
2000-11-20		3	
2000-11-27		6	
2001-01-24	3	3	
2001-03-30	1		
2001-05-17	1		
2001-07-05	6		
2001-07-17	6		
2002-06-30	1		
2003-08-17		3	

EX	Styrande	Slöseri	Förnekelse
1997-10-27		3	
1997-11-30		3	
1997-12-07		1	
2000-04-12		6	
2000-11-12	1	1	
2001-04-03	1	1	
2001-07-15	1	1	
2001-07-24		6	
2001-11-30		6	
2002-02-24		6	

GT	Styrande	Slöseri	Förnekelse
2000-11-24	3		

NA	Styrande	Slöseri	Förnekelse
1999-07-01	6		
2000-09-15	3		
2000-11-13	3		
2000-11-29	6		
2002-06-01	3		

SvD	Styrande	Slöseri	Förnekelse
1997-11-29			6
1997-12-12			6
2000-03-12			6
2000-04-15			6
2000-11-23			3
2001-01-21	3		1
2001-04-12			3
2001-07-04			6
2001-11-14			6
2001-11-30			6
2002-01-21			3
2002-02-19			6
2003-04-20			6

8.2.3 Aftonbladet

Alla Aftonbladets artiklar tillhör endast Slöseridiskursen. Visserligen blir diskursen svag på slutet men det är den enda som förekommer.

Ett av de viktigaste kriterierna för Slöseridiskursen är moraliska argument. Aftonbladet slår fast att klimatfrågan bland flera dimensioner handlar om moral (AB 001126, AB 010123) och att Industrieländerna ”måste städa framför egen dörr innan de kan kräva något av andra” (AB 971129). USA om några ”borde känna ansvar och gå före i koldioxidkampen” (AB 971129) eftersom de står för ca en fjärdedel av alla koldioxidutsläpp i världen. Tidningen skriver också att ”[d]en rika världen, främst USA, måste föregå med gott exempel [...]. Allt annat är djupt omoraliskt” (AB 010331).

Helt enligt Slöseridiskursens syn på västerländska konsumtionsmönster anses det inte bara vara omoraliskt utan ”nödvändigt att den rika världen byter sin resursslösande och på miljön tärande livsstil” (AB 971006). En av de stora symbolerna för den västerländska livsstilen är bilen och Aftonbladet anser att den ”[s]törsta miljöboven är den ständigt växande bilismen” (AB 971006). Vidare menar de att det krävs ”politiska beslut som [...] främjar teknikutveckling och ändrad livsstil” (AB 981102). Tidningen påpekar att vi inte får ”blunda för det faktum att en minskning av växthusgaserna kräver att vi som lever i den industrialiserade världen ändrar vår livsstil” (AB 000103) och använder till och med underrubriken ”Vi måste ändra vår livsstil” (AB 000103).

Tidningen är inte positiv till marknadsekonomiska lösningar som anhängare av Styrandediskursen är, tvärtom. De anser att ”Sverige måste vara en motkraft till ekonomisterna” (AB 981102) och de är besvikna på Kyotomötet eftersom ”[k]öp- och säljtänkandet dominerar” (AB 971212). Beteendet att försöka ursäkta sina utsläpp med att man har mycket skog som fungerar som kolsänka är bara pinsamt enligt Aftonbladet och slår fast att ”[h]andeln med utsläppsrätter är också ett otyg” (AB 001126).

Visserligen tar de i en artikel upp Fred Singer, tankesmedjan Timbro och andra aktörer som ifrågasätter klimatförändringarna men bara för att motsäga dessa (AB 971212) vilket innebär att det inte är Förnekelsediskursen som framträder. Istället skriver de flera gånger att det råder vetenskaplig konsensus i frågan bland majoriteten av forskarna (AB 000103, AB 001126, AB 010123 och AB 010615).

Det finns intressanta förändringar i de tre sista artiklarna där diskursen framträder svagt jämfört med de andra artiklarna. I de tidigare anses klimatfrågan handla om miljö, ekonomi, solidaritet och moral (AB 001126,

AB 010123) men i den näst sista artikeln är moralaspekten borta (AB 020618). De rika länderna har inte ett lika uttalat ansvar att agera, men kritiseras fortfarande och då främst USA. Det anses omöjligt att stoppa problemet om USA inte förändrar sin inställning. Det kopplas dock inte längre till ett tydligt moraliskt ansvar utan handlar mer om rollen som nyckelaktör p.g.a. landets andel av världens koldioxidutsläpp (AB 010615). Kravet på ändrad livsstil saknas också utan istället nämns ”globala avtal om företags miljöansvar och medborgares rätt till miljöinformation” (AB 020905) som två bra frågor att inleda med. Den finns dock där även om diskursen har blivit svag, och ingen annan diskurs har vunnit inträde.

8.2.4 Dagens Nyheter

Länge dominerar Styrandediskursen Dagens Nyheters artiklar helt på egen hand, närmare bestämt i femton artiklar. Först pendlar det mellan stark och måttlig diskurs i tio artiklar under åren 1997 och 1998 för att sedan mattas av i de fem artiklarna därpå till en måttlig och fyra svaga. Därefter sker en förändring, Slöseridiskursen tar över på egen hand i tre ledarartiklar och sedan delar de båda diskurserna på utrymmet i en artikel. I de fem påföljande artiklarna får återigen Styrandediskursen framträda ensamt, antingen starkt eller svagt, men i den sista artikeln är det på nytt Slöseridiskursen som får utrymme utan konkurrens.

Alla de femton första artiklarna behandlar det politiska misslyckandet på något sätt, ett tydligt kännetecken på Styrandediskursen. Kyotomötet borde ställas in och försöken att minska utsläppen kategoriseras som totalt fiasko enligt Dagens Nyheter (DN 971103). Det är många gånger på nivån för genomförande som problemet ligger anser tidningen eftersom ”[d]et internationella samfundet har [...] visat sig bättre på teori än praktik” (DN 000413) och ”de stora orden vid de internationella konferenserna krymper betänkligt när de närmar sig hemlandet” (DN 981106). Intresset för åtgärder på hemmaplan är inte lika stort som för andra länders och andra delar av världens insatser (DN 981106). På hemmaplan fortsätter man istället med att ”följa principen om ’business as usual’ eller till och med avsiktligt öka utsläppen” (DN 000120). Efter att ha kritiserat EU:s, USA:s och Sveriges agerande avslutas en ledarartikel med att fastställa att ”[n]ågon enstaka gång är dessvärre politikföraktet motiverat” (DN 971130). Dagens Nyheter anser vidare att det inte går att kombinera en minskning av koldioxidutsläpp med en minskad användning av kärnkraft (DN 970208, DN 971125, DN 971221, DN 980621, DN 981207, DN 990831 och DN 000910). Tidningen menar att ”ledande politiker här hemma konsekvent företräder en dubbelmoral” (DN 971221) och att vissa ”partier bedriver ett dubbelspel” (DN 971221) när det gäller miljö- och energifrågor eftersom de både vill avveckla kärnkraften och minska utsläppen.

Många länder verkar inte ta klimatförändringarna på allvar tycker tidningen och poängterar att det handlar om ”både i- och u-länder” (DN 971212). Det är därmed inte endast Industriländerna som borde ta ansvar och agera, helt i enlighet med Styrandediskursen. Det är dock inte bara ett politiskt misslyckande som ligger bakom utan även ”förändringar av kolfällorna⁶ i växtlighet och vatten” (DN 971212). Dessutom anser tidningen att om man lyckas få ordning på frågan om utsläppsrättigheterna har världen skaffat sig ”ett förhållandevis kraftfullt instrument” (DN 981116). Allt stämmer med Styrandediskursens åsikter om orsak, ansvar och åtgärder. Något inslag av Slöseridiskursen finns inte i dessa artiklar. De konstaterar t.ex. att klimatfrågan innehåller många dimensioner men moral finns inte med i uppräknningen, däremot globala politiska konfliktytor och ekonomisk sprängkraft (DN 971130). Uttalanden om att ta ansvar och föregå med gott exempel för tredje världen kallas för ”retoriska floskler” (DN 970208).

I artiklarna som följer har en förändring skett och Slöseridiskursen framträder på egen hand. Visserligen nämns att teoretiska överenskommelser och praktisk politik inte stämmer överens, men bara kort och inte som avgörande orsak. Handel med utsläpp, som tidigare ansågs vara ett ganska effektivt instrument anses nu vara ”en politisk lösning, utan någon anknytning till den vetenskapliga verkligheten” (DN 001113). Likaså kolsänkor, vars försvinnande i en tidigare artikel var en av orsakerna till klimatförändringarna, får ändrad betydelse och benämns som kryphål och ”kreativ bokföring” (DN 001120). Orsaken till klimatförändringarna är istället våra egna aktiviteter. ”När vi [...] förändrat vår livsstil så starkt och så snabbt som vi gjort under 1900-talets sista årtionden” (DN 001127) är följderna inte märkliga enligt artikeln. Dessutom påpekas att vi vet ”att den konsumtionskultur som är vår medför skador på miljön” (DN 001127). Tidningen menar också att det inte räcker med politiska beslut utan att det krävs ”så stora uppoffringar av den samtida generationen att den aldrig kommer att kunna genomföras på politisk väg” (DN 001120). Åtagandena som krävs innebär inte bara dyrare bensin eller jordbruksrestriktioner utan kommer ”i förlängningen medföra betydligt större omläggningar av livsstil” (DN 001127).

I artikeln där båda diskurserna delar på utrymme kritiserar å ena sidan handeln med utsläppsrättigheter och kolsänkor enligt Slöseridiskursen (DN 010124). Å andra sidan lyfts ett viktigt kriterium för Styrandediskursen fram, nämligen ökad befolkningstillväxt kopplat till ökad konsumtionsnivå per person (DN 010124).

När Styrandediskursen återigen tar över helt på egen hand pendlar den mellan tydlig och diffus. Dagens Nyheter har återgått till att skriva om att politikerna har ansvaret och att de har misslyckats. USA kritiserar hårt (DN 010330) och

⁶ Här används begreppet i betydelsen kolsänka.

EU:s beslutsformer ledde till en strategi som var ”urvattnad och blek, en spillra av kommissionens ursprungliga förslag” (DN 010705). På nytt tar Dagens Nyheter upp i en artikel att svensk politik bedriver, enligt tidningen, ett dubbelspel när det gäller miljö- och energipolitiken (DN 020630). Tidningen har också återgått till att vara positiv till flexibla mekanismer (DN 010717). Ännu en gång tas ökad befolkningstillväxt kopplat till ökad konsumtionsnivå per person som ett problem upp (DN 010717).

Den sista artikeln försvarar likt många tidigare en fortsatt användning av kärnkraften men på ett annat sätt än förut. Det handlar inte längre om ologiskt politiskt dubbelspel utan om viktigt moraliskt ansvar. Industriländernas mycket större andel av utsläppen kopplas till krav på rättvisa enligt principen om att förorenaren ska betala (DN 030817). Senare påpekas att den svenska energiförbrukningen ”innebär ett ansvar” (DN 030817). Tidigare har det skrivits om att en avveckling av kärnkraften skulle leda till reella utsläppsökningar enligt tidningen men nu anses det också ha ”stor symbolisk betydelse” (DN 030817). Förändringen kan ses som att tidningen ändrar diskurstillhörighet igen men även som att den försvarar kärnkraften med alla tillgängliga argument, oavsett deras diskurstillhörighet.

Redovisningen har hitintills visat att två diskurser förekommer men även ifrågasättandet av problemet enligt den tredje diskursen, Förnekelsediskursen, nämns i tolv artiklar. Varje gång slås det dock fast att tidningen inte delar den åsikten utan att prognosen bygger ”på vetenskapens bästa vetande” (DN 010124) och att det ”råder en bred konsensus i forskarvärlden” (DN 030817). Tidningen menar till och med i sin sista artikel att ”ge röst åt de få, marginaliserade forskare som vill förminska människans roll är att blåsa upp en pseudodebatt” (DN 030817).

8.2.5 Expressen

Det övergripande mönstret i Expressens artiklar är att Slöseridiskursen visar sig allt starkare med tiden, men med en period av diffusa diskurser i mitten. Efteråt följer dock tre artiklar där endast en stark Slöseridiskurs kan återfinnas.

Vår livsstil som orsak till hela problemet tas upp i en artikel där det slås fast att ”alla är vi [...] medskyldiga, varje liten biltur förvärrar läget” (EX 971130) och fortsätter med att ”den gamla sucken om att ingen gör någonting åt vädret gäller dessvärre inte längre. Alla gör vi något lite” (EX 971130). En annan artikel tar upp Industriländernas moraliska ansvar att agera jämfört med fattiga länder (EX 011130). Industriländerna ”bär en stor del av det historiska ansvaret” (EX 011130) för klimatförändringarna och ”[d]essutom svarar i-länderna

tillsammans för drygt hälften av utsläppen” (EX 011130) trots att vi har betydligt mindre befolkning. Därmed, anser tidningen, kan vi inte kräva att fattiga länder agerar ”medan vi håller kvar vid vår energislösande livsstil” (EX 011130), för ”det är varken realistiskt, moraliskt försvarbart eller klokt” (EX 011130). Allt i enlighet med Slöseridiskursen och dess åsikter om orsak och moraliskt ansvar.

Diskursens åsikt om marknadsekonomiska åtgärder instämmer Expressen också med. Diskussionen om handel med utsläppsrättigheter och tillgodoräkandet av egna kolsänkor presenteras första gången med hänvisning till mötet där diskussionen förekom som ”hycklarnas och schackrarnas sammankomst” (EX 971207). Senare konstateras att Kyotoprotokollet inte är någon grön dröm i och med att kraven har vattnats ur med hjälp av möjligheten att kvitta utsläpp mot kolsänkor (EX 010724). Dessutom menar tidningen att kolsänkornas effektivitet att ta upp utsläpp inte är klarlagd (EX 011130). Handeln med utsläppsrätter är, enligt tidningen, en ganska okontroversiell idé på grund av metodens bristande effektivitet och skapandet av en marknad för handel med utsläppskvoter är ”en pragmatisk och smidig väg” (EX 000412) men om de svenska målen ska nås ”räcker det nog inte med koldioxidhandel och information” (EX 000412).

Den tidigare nämnda kritiken mot Kyotoprotokollet kan inte hänvisas till Styrandediskursen och dess fokus på politiska misslyckanden som orsak till klimatproblemet. Expressen menar istället att det urvattnade protokollet inte bara är bättre än inget protokoll alls, utan det är till och med ”faktiskt lite fantastiskt” (EX 010724) att det alls har kommit till. Detta eftersom tidningen ser protokollet som ett socialt kontrakt med Moder Natur, en storhet vi tidigare alltid har utnyttjat, bekämpat och försökt bemästra (EX 010724).

Skapandet av nya marknader tas visserligen upp men inte som en möjlig lösning på problemet i enlighet med Styrandediskursen utan mer som en effekt av ändrad ekonomisk ordning (EX 011130). För det som verkligen krävs för att nå uppsatta mål är en ”radikalt annorlunda livsstil” (EX 000412) enligt Expressen men även enligt Slöseridiskursen. Vår ekonomiska tillväxt bygger på en ständigt ökad konsumtion av fossila bränslen och om den trenden ska vändas anser tidningen att det behövs ”en annan sorts utveckling, en annan sorts tillväxt” (EX 971027) och påpekar att ”[e]n tillväxt som är kopplad till rovdrift på naturen och ökade växthusgasutsläpp är ingen tillväxt alls” (EX 971027). Istället är det ”en självmotsägelse som måste dras ut ur den retoriska garderoben och kasseras” (EX 971027) för alltid.

I de tre avvikande artiklarna framträder både Styrandediskursen och Slöseridiskursen lite diffust. Den första tar t.ex. upp att det finns vetenskapliga belägg för problemet och att det råder konsensus bland forskarna (EX 001112)

och i de andra två kräver tidningen att motåtgärder sätts in men definierar inte vilka slags åtgärder som efterfrågas (EX 010403, EX 010715) men det är alla kriterier som gäller båda nämnda diskurser. Det finns däremot inget som inte stämmer in med någon av de två nämnda diskurserna.

Även i Expressen ges ett visst utrymme, i fyra artiklar (EX 971207, EX 971130, EX 001112 och EX 000412), åt dem som ifrågasätter problemets existens.

8.2.6 Göteborgstidningen

Här finns endast en artikel och där framträder Styrandediskursen på egen hand.

Det är politikernas ansvar och misslyckande som artikeln fokuserar på. Inför mötet i Haag befarar tidningen att det ”slutar i ett okonstruktivt käbbel om vem som gör mest och minst för miljön” (GT 001124) tack vare president Chiracs inledande uttalande. Sverige kritiserar för att säga en sak och göra en annan. EU-länderna generellt kritiserar för att de förvandlade förhandlingarna till ”nationell huggsexa” (GT 001124) för ”[i]nte nog med att politikerna inte vet hur de nationellt ska nå klimatmålen, de vill heller inte fördela ansvaret för minskningen rättvist” (GT 001124).

8.2.7 Nerikes Allehanda

Fem artiklar bildar underlag för tidningens diskurs och endast Styrandediskursen framträder.

Det är dock på ett annat sätt än i tidigare tidningars artiklar. Det fokuseras inte i lika hög grad på det politiska misslyckandet. Minskningen av utsläppen måste bli avsevärt större än de som Kyotoprotokollet stipulerar anser tidningen samt kritiserar USA för att de sviker tidigare löften om en minskning och istället planera för en stor ökning (NA 020601). Haag-mötet riskerar att bli ett misslyckande p.g.a. regeringar som ger efter för tryck från bl.a. oljebolag (NA 001113) och det beklagas när förhandlingar senare havererar (NA 001129). Trots kritiken och åsikten att politiken inte har lyckats fokuseras det mer på att uppmana till positiva åtgärder i framtiden, till att bli bättre, än att älta misstagen. Vid ett tillfälle menar Nerikes Allehanda till och med att det var ”en stor framgång att EU:s miljöministrar [...] i full enighet kunde godkänna Kyotoprotokollet” (NA 020601). Framlyftandet av ett positivt politiskt resultat kan tolkas som att Styrandediskursen inte är aktuell men ovanstående bildar bakgrund till en mycket kritisk beskrivning av USA:s agerande. En beskrivning som avslutas med att ”[d]et är oacceptabelt, inte minst när det jämförs med EU:s

åtagande” (NA 020601). Därmed blir det positiva resultatet mer av ett medel att visa USA:s politiska misslyckande än ett bevis på tidningens positiva syn på politiken.

Något moraliskt ansvar nämns inte i artiklarna men det konstateras att ”det är den rika världen som bär den huvudsakliga skulden till problemets uppkomst” (NA 001129). Nyckelorden är här *den huvudsakliga* vilket innebär att den rika världen inte ensam bär all skuld och det fastställs också att ”u-länderna har själva ett stort ansvar för sin egen utveckling” (NA 990701). Detta stämmer överens med åsikten hos Styrandediskursen, att ansvaret ligger hos både Industri- och Utvecklingsländerna men att de sistnämnda har större skyldighet att agera när det gäller befolkningsfrågan. Likaså kan kommentaren att de rika länderna har ”ett ansvar för att miljöanpassa sitt konsumtionsmönster” (NA 990701) antyda en förekomst av Slöseridiskursen men det är en kommentar lite i förbifarten som inte följs upp eller förklaras, och det står i samband med en utvikning om vad Utvecklingsländerna själva bör göra för att utvecklas vilket inkluderar införandet av en marknadsekonomi. Därmed framstår det mer som ett försök att balansera offensiven mot Utvecklingsländerna än som ett övertygat krav på en ny ekonomisk ordning. I en annan artikel finns dessutom en mer direkt koppling mellan en tilltro till marknadsekonomiska lösningar och klimatproblemet. De slår fast redan i rubriken att ”[b]ränslepriser är en klimatfråga” (NA 000915) och menar senare att felet med kommande budget inte är ”den symboliska lilla tioöringen på dieselskatten” (NA 000915) för ”helst bör [...] beskattningen av alla fossilbränslen skärpas, inte sänkas” (NA 000915).

Det nämns i en artikel att de vetenskapliga rönen bakom påståendet att klimatfrågan existerar är omstridda ”även om en övervägande majoritet av experterna tror det” (NA 001129).

8.2.8 Svenska Dagbladet

Förnekelsediskursen är mycket uppenbar i Svenska Dagbladets artiklar genom hela undersökningsperioden.

Det finns onekligen en artikel som bryter mönstret och släpper in Styrandediskursen (SvD 010121). Artikeln inriktar sig på möjligheten att använda kolsänkor för att nå uppsatta mål vilket tidningen anser är mycket positivt och hoppas att förslaget ”vinner genomslag bland de politiska beslutsfattarna” (SvD 010121). Vikten av kolsänkor och den positiva inställningen till att använda dem som ett sätt att komma tillrätta med problemet dominerar nästan artikeln helt. I början antyds dock ett ifrågasättande av klimatförändringarna eftersom ”[r]esonemanget har många allvarliga brister”

(SvD 010121). Propagerandet för kolsänkor kan vara ett försök att avvärja dyrare åtgärder, i Förnekelsediskursens anda. Något som sker i andra artiklar men resonemanget här skiljer sig från dem och stämmer bättre överens med Styranediskursen. Dyra åtgärder kan genomföras men av andra länder än Sverige och vi ska inte skjuta upp åtgärderna utan använda oss av kolsänkornas förmåga genom att öka beskogningen.

Påståendena att klimatproblemet inte är vetenskapligt bevisat och att forskarna inte är överens löper som en röd tråd genom alla de övriga artiklarna. ”Det finns alltså inga empiriska belegg” (SvD 971129) för att koldioxidutsläppen påverkar klimatet, ”luckorna är betydande” (SvD 010704) när det gäller kunskapsläget och ”vår förståelse av klimatet är otillräcklig” (SvD 020121) anser tidningen. Den vetenskapliga konsensus som både Styranediskursen och Slöseridiskursen stödjer sig på bedöms inte existera av Svenska Dagbladet. Istället ”råder det snarare enighet om att” (SvD 971212) höjningen av jordens medeltemperatur ”inte har sin huvudförklaring i mänsklig aktivitet och påverkan” (SvD 971212) enligt tidningen. Fred Singer, en känd aktör bland dem som ifrågasätter klimatproblemet, lyfts fram (SvD 971129) och Henrik Svensmarks teori om förändringar i solaktiviteten som orsak får utrymme i två artiklar (SvD 011114, SvD 011130). Tidningen menar att ”[d]en vetenskapliga diskussionen pågår för fullt, och är långt ifrån avgjord” (SvD 000312). För ”[s]ista ordet är inte sagt” (SvD 030420) i frågan utan ”[d]ebatten går vidare” (SvD 030420). Tidningen klagar följdriktigt på att ”[a]v den vetenskapliga debatten märks dock föga i klimatpolitiken” (SvD 020121). Svenska Dagbladet jämför rentutav dagens politiker med Hitler (SvD 001123). Enligt tidningen räknade Hitler att i framtiden bli tvungen att starta krig mot Mussolini p.g.a. en trosuppfattning att han ”orsakade ’antropogen klimatpåverkan’ genom att plantera träd” (SvD 001123) i stora mängder. Tidningen fortsätter med att många statsmän idag är ”beredda att starta, eller har redan startat, ett ’ekonomiskt krig’ på grund av en likartad trosuppfattning” (SvD 001123). Närmare bestämt tron på att klimatproblemet är verkligt. De avrundar med att påpeka att ”[i]nget samhälle mår bra av att baseras på officiellt sanktionerade lögner” (SvD 001123).

Svenska Dagbladet varnar för att politiken som förs genom internationella överenskommelser ”kan visa sig vara oklok och direkt skadlig för ekonomi och välfärd” (SvD 030420) vilket är karakteristiskt för Förnekelsediskursen. Om det behövs minskas på koldioxidutsläppen ”bör vi satsa på kostnadseffektiva åtgärder” (SvD 011130) anser tidningen och lyfter fram kärnkraft och kolsänkor som bra och billiga alternativ (SvD 010412, SvD 010704 och SvD 020121). För dagens fattiga länder är en ”ekonomisk tillväxt och med den förbunden ökad energianvändning en livsnödvändighet” (SvD 971129) eftersom de kommer att drabbas hårdast av klimatförändringar. Därför måste den ekonomiska tillväxtens negativa effekter ”avvägas mot de långt mer negativa effekter av att inte ha

resurser att möta klimatförändringar” (SvD 971129). När Bush drar sig ur samarbetet och hänvisar till föreslagna åtgärders effekt på den ekonomiska tillväxten skaldar tidningen att ”Bush har valt boten som inte är värre än soten” (SvD 020219), och avslutar med att ”[d]et borde fler göra” (SvD 020219).

Det är ingen fara att skjuta upp åtgärder anser tidningen och försäkrar att inte ens enligt de mest hotfulla kalkyler kommer ett decennium till, med aktivitet på dagens nivå, att leda till någon minskad rörelsefrihet i framtiden (SvD 971212). Dessutom påpekar tidningen att studier visar att ”jorden blir grönare i takt med att halten av koldioxid ökar” (SvD 011114) vilket leder till att ”[m]ånga sorters växtlighet frodas” (SvD 011114), växtlighet som fungerar som kolsänkor. En artikel ägnar en stor del åt att ”[d]et gröna sörplar i sig enorma mängder koldioxid” (SvD 011114) och lyfter fram ett nytt antagande om att även gräsområden, som täcker stora delar av jorden, kommer att fungera som kolsänkor tack vare svamparna i jorden. En naturlig anpassning skulle därmed ske, helt i enlighet med Förnekelsediskursen.

8.2.9 Diskursordningen

I nedanstående tabell förevisas hur många gånger varje diskurs förekommer. *Egen träff* står för de antal artiklar som respektive diskurs påträffas i utan att någon annan diskurs har påträffats, *delad träff* är om diskursen har påträffats tillsammans med en annan i samma artikel.

Tabell 3 Diskursordningen

Träff/diskurs	Styrande	Slöseri	Förnekelse
Egen träff	26	22	12
Delad träff	5	4	1
Summa	31	26	13

Det är uppenbart att Styrandediskursen förekommer flest gånger, både på egen hand och tillsammans med annan diskurs. Diskursen får 26 respektive 5 träffar. Det är också obestridligt att utmanaren Slöseridiskursen kommer tätt efter på andra plats med 22 egna träffar samt 4 delade träffar. Förnekelsediskursen ligger en bra bit efter de båda med mindre än hälften så många träffar som Styrandediskursen, d.v.s. 12 egna träffar och 1 delad. Även om man ser till hur många tidningar respektive diskurs dominerar kan man se att ordningen är densamma. Analysen har visat att Styrandediskursen dominerar Dagens Nyheter, Göteborgstidningen samt Nerikes allehanda. Alltså 3 stycken.

Slöseridiskursen dominerar 2, Aftonbladet och Expressen, medan Förnekelsediskursen endast finns i Svenska Dagbladet.

Den diskursordning som Adger m.fl. har kartlagt (2001) innebär att i internationell klimatpolitik dominerar Styrandediskursen men utmanas av Slöseridiskursen och att Förnekelsediskursen framförs av en talför minoritet. I svensk dagspress är ordningen densamma. Det är Styrandediskursen som förekommer mest och i flest tidningar, Slöseridiskursen följer därpå och Förnekelsediskursen är det bara en tidning som för fram, Svenska Dagbladet. Tidningen är den enda oberoende moderata men den är riksspridd och kan i det här fallet mycket väl, enligt mig, jämföras med en talför minoritet.

Skillnaden mellan en dominerande diskurs och en hegemonisk var att den senare genomsyrar tänkandet och agerandet i institutionella sammanhang. Den här undersökningen kan inte besvara om så är fallet eller inte eftersom den inte analyserar svenska institutioner. Om man däremot skiljer dominerande och hegemonisk åt genom att den sista genomsyrar diskursordningen, dominerar på ett överväldigande sätt, kan det bli relevant även i det här fallet. Då kan det fastställas att Styrandediskursen är dominerande och inte hegemonisk eftersom dess dominans inte är överväldigande, utmanaren Slöseridiskursen förekommer nästan i lika hög grad.

Sammantaget innebär det att diskursordningen i svenska dagstidningar reproducerar den diskursordning som finns i internationell klimatpolitik.

8.3 Politisk aspekt

8.3.1 Resultat i tabellform

I följande tabell kombineras å ena sidan fördelningen mellan tidningarnas politiska tillhörighet och å andra sidan den diskurs som dominerar respektive tidning.

Tabell 4 Antal tidningar fördelat efter politisk tillhörighet samt dominerande diskurs.

Pol. tillh./diskurstilh.	Styrande	Slöseri	Förnekelse
Liberal	3	1	
Moderat			1
Socialdemokrat		1	

8.3.2 Den moderata tidningen

Den enda moderata tidningen är Svenska Dagbladet. Tidigare analys visade att tidningen domineras av Förnekelsediskursen. Det är dessutom en stark och tydlig dominans. Hypotesen att den moderata tidningen ska domineras av Förnekelsediskursen har därmed bekräftats. Tidningen är inte bara helt ensam om att domineras av den diskursen utan det är endast i Svenska Dagbladets artiklar som Förnekelsediskursen förekommer överhuvudtaget.

8.3.3 Den socialdemokratiska tidningen

Endast Aftonbladet är socialdemokratisk och ska enligt frågeställningens hypotes domineras av Slöseridiskursen. Den föregående analysen klargjorde att i Aftonbladet framträder enbart Slöseridiskursen vilket leder till att hypotesen är styrkt.

8.3.4 De liberala tidningarna

Det finns fyra stycken liberala tidningar och hypotesen som gjordes i frågeställningen var att liberala tidningar ska domineras av Styrandediskursen. Dagens Nyheter, Göteborgstidningen och Nerikes Allehanda domineras alla av Styrandediskursen enligt tidigare analys och bekräftar hypotesen. Däremot domineras Expressen av Slöseridiskursen. Hypotesen är följaktligen inkorrekt.

Vad beror det då på att hypotesen var oriktig? Förmodligen har det med de tydliga skillnaderna mellan traditionell liberalism och nyliberalism. Alla liberaler är inte anhängare av nyliberalism. Slöseridiskursen var helt inkompatibel med nyliberalism men hade tankegångar om rättvisa som kunde kopplas till traditionell liberalism och dess centrala idé om rättigheter. När Expressen ansluter sig till Slöseridiskursen behöver det därmed inte innebära en stor konflikt om deras politiska tillhörighet baserar sig på traditionell liberalism.

I sammanhanget är det mycket intressant hur Dagens Nyheters syn på de flexibla mekanismerna förändras beroende på vilken diskurs som förekommer i artiklarna. Från början när artiklarna tillhör Styrandediskursen framhåller tidningen vikten av kolsänkor (DN 971212) och menar att handel med utsläppsrättigheter är ett relativt kraftfullt verktyg (DN 981116). När Slöseridiskursen tar över kritiserar förslaget om handel med utsläppsrättigheter (DN 001113) och möjligheten att använda kolsänkor för att nå målen benämns som kryphål och ”kreativ bokföring” (DN 001120). I och med

Styrandediskursens återtåg ändras åsikten igen och tidningen går tillbaka till att vara positiv till flexibla mekanismer (DN 010717). Därmed poängteras att nyliberalismen är en viktig skiljelinje. Både mellan de båda diskurserna tack vare synen på ekonomin, och mellan liberaler.

8.4 Sammanfattning

Analysen visar att tidningarna inte ger problemet någon större uppmärksamhet. De sammanlagt 65 stycken ledarartiklarna är ett lågt antal med tanke på att klimatfrågan räknas till en av dagens största globala utmaningar. Störst antal, och intresse, infaller när det är konflikter mellan parter eller viktiga ställningstaganden ska tas. År 2000 och år 2001 har 17 artiklar per år och näst störst antal, 14 artiklar, har år 1997.

Bilden som tidningarna förmedlar stämmer väl in på de tre diskurserna från den internationella klimatpolitiken. Majoriteten av tidningarna, Dagens Nyheter, Göteborgstidningen och Nerikes Allehanda, domineras av Styrandediskursen. Utmanaren Slöseridiskursen dominerar två tidningar, Aftonbladet och Expressen medan Svenska Dagbladet domineras ensamt av Förnekelsediskursen. Därmed är även diskursordningen fastställd och den reproducerar den diskursordning som tidigare forskning har funnit i internationell klimatpolitik.

När det gäller den politiska aspekten visade det sig att endast Svenska Dagbladet dominerades av Förnekelsediskursen och bara liberala tidningar dominerades av Styrandediskursen, men både den socialdemokratiska Aftonbladet och den liberala Expressen dominerades av Slöseridiskursen. Skillnaden mellan Expressen och de andra liberala tidningarna kan bero på skillnaden mellan traditionell liberalism och nyliberalism.

AVSLUTNING

9.1 Diskussion

De svenska dagstidningarnas bild av klimatförändringarna skiljer sig nästan inte alls ifrån bilden i den internationella klimatpolitiken. De tre diskurserna är relevanta även här och diskursordningen reproduceras vilket innebär att svensk dagspress bidrar till status quo. I bakgrundsorienteringen presenterades vissa tendenser och trender som tidigare forskning har funnit i främst västerländsk media. Flera av dessa förekommer även i de ledarartiklar som ingår i den här undersökningen. Till exempel, vilket analysen visade, att uppmärksamheten är störst under de år det finns konflikter eller krav på tydliga ställningstaganden

och att det är konservativa tidningar som är mest tveksamma till klimatförändringarna.

Fast alla resultat från tidigare forskning återfinns inte till den grad att det kan kallas en trend eller tendens. Skämt som kopplar klimatförändringarna till personliga vädererfarenheter och därmed förlöjligar hela problemet är en av trenderna enligt Newell (2000), men förekommer nästan inte alls i de svenska dagstidningarnas ledarartiklar. Expressen raljerar med uppmaningen ”[s]älj ett utsläpp, köp ett paraply” (EX 001112) och menar att utvecklingen ”nog bara kan glädja en väderflicka på TV – ju mer växthus desto häftigare prognoser” (EX 971130). Göteborgstidningen påpekar att det vore kul ”att om 50 år kunna smutta på ett trevligt ’Chateau de Borås’” (GT 001124) innan de fortsätter med att effekterna inte bara innebär ett varmare klimat. Bristen på skämt kan bero på skillnaden på stil mellan ledarartiklar och nyhetsartiklar eller mellan tidningar och annan media, t.ex. TV, då Newells undersökning behandlade media i stort.

En annan av Newells (2000) trender var att det var vanligt att fakta om klimatförändringarna blandades ihop med fakta om ozonuttunnningen. Dessutom kopplade amerikaner ihop klimatförändringarna med luftföroreningar men inte med energiförbrukning. Det är inte fallet med de svenska dagstidningarnas ledarartiklar. Återigen kan det bero på olikheterna i undersökningarnas material men svenska ledarskribenterna verkar veta skillnaden mellan klimatförändringarna och ozonuttunnningen. Därtill är det mycket klart och tydligt att de kopplar ihop klimatförändringarna med energiförbrukningen, speciellt med kärnkraftens vara eller inte vara.

Vår energikultur indikerade att Sverige borde vara pådrivare men enligt Löfstedt (1997) kan vi kategoriseras som ”follower”. Detta skulle bero på beslutet att fasa ut kärnkraften och osäkerheten runt ersättningsalternativen. Det är många ledarartiklar som kommer in på kärnkraftens framtid och argumenterar för att beslutet om en utfasning ska rivas upp. Artiklarna menar att valet står mellan kärnkraften och ökade utsläpp av koldioxid. Utan kärnkraften skulle vi, enligt ledarartiklarna, vara tvungna att importera energi från förbränning av fossila bränslen som olja och kol. Personligen undrar jag varför vi inte skulle kunna importera annan energi istället, t.ex. från norska vattenkraftverk. Artiklarna utgår också ifrån att vi inte kan minska användningen av energi i Sverige vilket jag inte är benägen att hålla med om. Det faktum att en ökad energieffektivitet och alternativa energikällor faktiskt sparar pengar nämns heller aldrig. Även om det är klimatförändringarna som står i fokus i undersökningens ledarartiklar är det uppenbart att utfasningen av kärnkraften väcker heta känslor hos många ledarskribenter.

Det låga intresset för klimatförändringarna är, enligt mig, inte bara tråkigt utan ett tecken på att tidningarna har misslyckats med att leva upp till sina tre viktiga roller. De ska informera, granska och vara forum för debatt. Å ena sidan har de informerat fakta på ett bättre sätt än många andra nationers media och alla diskurser kommer till tals i svensk dagspress. Å andra sidan anser jag att klimatförändringarna är en mycket viktigare fråga än vad 65 ledartiklar under sju år indikerar. Tar man med i beräkningen att tidningarnas intresse fokuseras på konflikter och tillfällen då nationerna ska skriva på eller inte. Då framstår informationen om själva problemet och granskningen av den politiska processen för att lösa det undermålig.

9.2 Inför framtiden

Undersökningen har väckt en del frågor som skulle vara mycket intressant att låta framtida studier ge svar på. Dels studier med ett bredare perspektiv och dels mer fördjupade studier. Har tidningarna samma hållning i ledartiklar som handlar om kärnkraft och vägbyggen som de har i klimatfrågan? Är bilden den samma i andra medier, framför allt TV? Vad är anledningen till att Dagens Nyheter ändrar diskurstillhörighet tillfälligt?

Frågan om Kyotoprotokollets utveckling är också intressant att följa framöver nu när Ryssland har undertecknat och därmed möjliggjort för avtalet att träda i kraft. Hur kommer nationerna att lösa sina åtaganden? Hur kommer minskningsåtagandena för nästa period att se ut? Kommer USA att ”hoppa på tåget” igen? Kommer Kina, Brasilien och Indien att göra åtaganden? Vilka krav kommer att ställas på Utvecklingsländerna?

Hur det än blir är klimatförändringarna en ödesfråga som det är viktigt att vi fortsätter att diskutera. Det är också viktigt att vi inte bara ”pratar väder” utan det är även dags att praktiskt göra något åt den ”heta potatisen”!

KÄLLFÖRTECKNING

Litteratur

Bergström, Göran & Kristina Boréus (2000) *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Studentlitteratur, Lund.
ISBN: 91-44-01643-3

Hadenius, Stig & Lennart Weibull (2003) *Massmedier: En bok om press, radio & TV*. Åttonde, kraftigt omarbetade upplagan. Albert Bonniers Förlag, Stockholm. ISBN: 91-0-058134-8

Kolmuss, Anja (2002) "Newspaper Coverage in Four Countries" i *Transboundary Environmental Negotiation: New Approaches to Global Cooperation*. Lawrence Susskind, William Moomaw & Kevin Gallagher (red.) Jossey-Bass Publishers, San Francisco. ISBN: 0-7879-6061-6

Löfstedt, Ragnar E (1997) "Sweden: the Dilemma of a Proposed Nuclear Phase Out" i *Cases in Climate Change Policy: Political Reality in the European Union*. Ute Collier & Ragnar E Löfstedt (red.) Earthscan Publications Limited, London. ISBN: 1 85383 414 9

Newell, Peter (2000) *Climate for change: Non-state Actors and the Global politics of the Greenhouse*. Cambridge University Press, Cambridge.
ISBN: 0 521 63250 1

Porter, Gareth, Janet Welsh Brown och Pamela S. Chasek (2000) *Global Environmental Politics: Dilemmas in World Politics*, Westview Press, Boulder.
ISBN: 0-8133-6845-6

Underdal, Arild och Kenneth Hanf (2000) *International Environmental Agreements and Domestic Politics: The case of acid rain*, Aldershot, Ashgate.
ISBN: 1 84014 394 0

Winther Jørgensen, Marianne & Louise Phillips (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Studentlitteratur, Lund. ISBN: 91-44-01302-7

Vetenskapliga artiklar

Adger, W. Neil, Tor A. Benjaminsen, Katrina Brown & Hanne Svarstad (2001) "Advancing a political ecology of global environmental discourses" i

Internet

Naturvårdsverket (2004) Underavdelningen *Klimatpåverkan/Internationellt*, sidorna är uppdaterade vid olika tillfällen under 2002 och 2003, informationen hämtad i december 2004. Webbadress: <http://www.naturvardsverket.se>

Ledarartiklar

Aftonbladet (AB)

- 971006 Blind tillväxt förstör miljön
- 971129 Miljösamvetet i i-världen testas
- 971212 Se upp för fossillobbyn
- 981102 Vem rår på klimatet?
- 000103 Världen går inte under – men hoten mot miljön måste tas på allvar
- 001126 Vad händer med klimatet?
- 010123 Ta klimatet på allvar Människan påverkar temperaturen på jorden
- 010331 Högt spel om jordens framtid Bra att EU tar klimatdebatten med Bush och USA
- 010615 Bush är bakbunden av industrin Persson riktade kritik mot sin gäst
- 020618 Tyst i miljöfrågan
- 020905 USA saboterade miljötoppmötet

Dagens Nyheter (DN)

- 970208 Retoriska floskler om miljöansvaret. Sverige klarar inte koldioxidmålet – men det är inte det värsta
- 971103 Dubbelmoralen i växthuset. USA och Sverige har en klimatpolitik på pappret och en helt annan i praktiken
- 971125 Olustig svensk klimatpolitik. Unika förbättringar under 20 år äventyras av avsiktlig styrning mot ökade koldioxidutsläpp
- 971130 Väntar på dubbelmoralister. Klimatmötet i Kyoto förstärker klyftan mellan individers oro och maktens makroperspektiv
- 971212 Klimatfrågan politiskt hot. Kyoto visar att klimatet kan lägga andra miljöfrågor i skuggan
- 971221 Politikerna ljuger, inte statistiken. Sverige är på väg att bli bäst på att öka utsläppen av miljöförstörande gaser

- 980621 Sverige på fel sida i klimatfrågan. Det är genant för svensk miljöpolitik att vi måste kräva att få öka utsläppen av koldioxid
- 981106 Klimatpolitik och dubbelmoral. Orkanen över Centralamerika kastar sin skugga över klimatkonferensen i Buenos Aires
- 981116 Miljömötet
- 981207 Oförenliga mål i miljöpolitiken. Väljare vill minska utsläppen av växthusgaser, politiker vill stänga kärnkraften
- 990831 Klimatfrågan skuggar EU
- 991230 Till ett nytt sekel – med storm
- 000413 Alla moln är inte mörka
- 000910 Den kyliga klimatpolitiken
- 001020 Ingen gör något åt vädret
- 001113 Klimatmöte med trist prognos
- 001120 Ett stort möte med liten effekt
- 001127 Trycket måste öka efter Haag
- 010124 Dubbla utsläppseffekter
- 010330 Farligt spel om växthuseffekten
- 010517 Klimatfrågan bränner
- 010705 E som i EU och Ekologi
- 010717 klimatsamarbetet måste fortgå
- 020630 Miljöpolitikens hycklare
- 030817 Hög tid att ändra kurs

Expressen (EX)

- 971027 Jorden vi värmdes
- 971130 Alla talar om vädret
- 971207 AVGASA & BROMSA
- 000412 Handla med utsläppen
- 001112 Sälj ett utsläpp, köp ett paraply
- 010403 Dallas på riktigt
- 010715 Ett hotat paradiset
- 010724 Fortsätt prata väder!
- 011130 Rätt att energisnåla
- 020224 Naturens hämd

Göteborgstidningen (GT)

- 001124 Regn, regn, regn vi får vänja oss

Nerikes Allehanda (NA)

- 990701 1998 – katastrofernas år
- 000915 Bränslepriset är en klimatfråga
- 001113 Den största miljöfrågan
- 001129 Ge inte upp om Kyotoavtalet!
- 020601 Den viktiga klimatpolitiken

Svenska Dagbladet (SvD)

- 971129 Fattigdom farligare än koldioxid
- 971212 Klimatet i Kyoto
- 000312 Het klimatdebatt
- 000415 Vackert väder och tillväxt
- 001123 ”Växthuseffekten” är ännu obevisad
- 010121 Använd Sveriges gröna guld
- 010412 Alarmister går mot osäker framtid
- 010704 Försiktighet är inte allt
- 011114 Glöm inte svamparna, Larsson!
- 011130 Vågar moderaterna gå emot?
- 020121 När pingvinerna tystnar
- 020219 Farväl till Kyoto
- 030420 Värmedebatt i krigets skugga